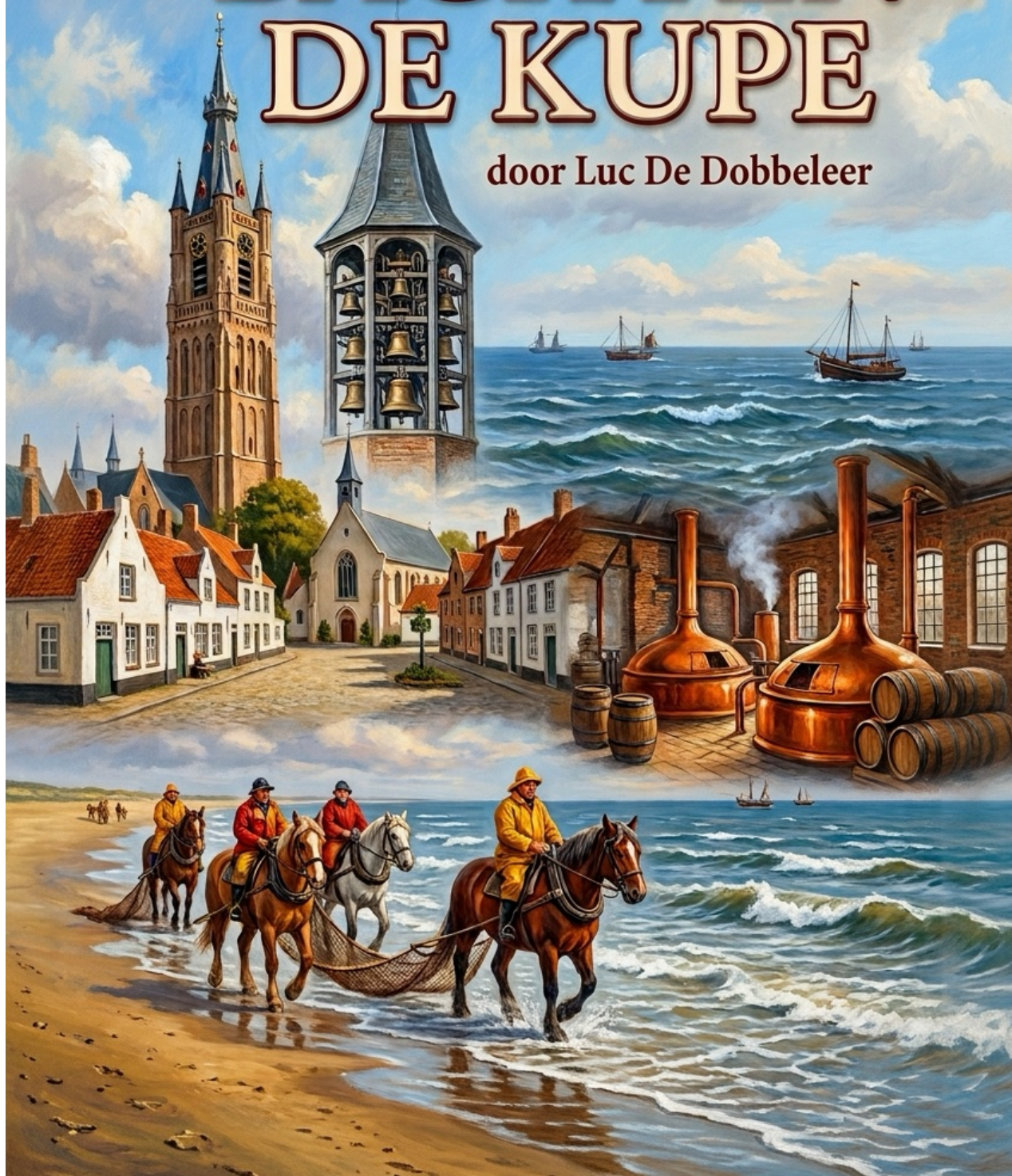

UNESCO BACHTEN DE KUPE

door Luc De Dobbeleer

INHOUDSOPGAVE

.....	1
WOORD VOORAF	4
1. UNESCO	5
2. WERELDERFGOED	5
3. CULTURELE SITES VAN UITZONDERLIJKE WAARDE	6
VLAAMSE BEGIJNHOVEN.....	6
<i>Ontstaan en evolutie van de begijnenbeweging</i>	6
<i>Vanwaar nu die naam “Begijn”</i>	8
<i>De relatie van de Begijnen tot de katholieke kerk</i>	9
<i>Organisatie van een begijnhof</i>	12
<i>Toetreding en inkomsten</i>	13
<i>Types begijnhoven</i>	13
1. Het stedelijk begijnhof.....	13
2. Het pleintype.....	14
3. Het gemengde type.....	15
<i>De begijnhoven in Vlaanderen en hun erkenning door Unesco als wereld erfgoed</i>	16
<i>Het begijnhof van Diksmuide</i>	17
<i>Geschiedenis</i>	17
<i>Huidige toestand</i>	22
DE BELFORTEN.....	27
<i>Historische situering</i>	27
<i>Opname van de Vlaamse belforten op de werelderfgoedlijst door Unesco</i>	29
<i>Waar komt het woord belfort vandaan?</i>	30
<i>Soorten Belforten</i>	30
<i>De Belforten van Bachten de Kupe</i>	31
Het Belfort van Veurne.....	31
Het Belfort van Lo.....	32
Het Belfort van Diksmuide.....	35
Het Belfort van Nieuwpoort.....	37
<i>Gevolgen van de opname van een gebouw op de unesco werelderfgoedlijst</i>	38
UNESCO - IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED	41
DE BIERCULTUUR IN BELGIË.....	41
<i>Inleiding</i>	42
<i>Een beetje geschiedenis</i>	43
<i>Het brouwproces</i>	44
<i>De biercultuur Bachten de Kupe – Brouwerijen en Bierfirma's</i>	47
De Dolle brouwers te Diksmuide-Esen.....	47
Brouwerij Verstraete, [Bierfirma] te Diksmuide.....	48
Brouwerij Werbrouck, Roesbrugge.....	50
<i>Brouwerij erfgoed</i>	51
DE GARNAALVISSERIJ TE PAARD IN OOSTDUINKERKE.....	54
<i>Vissen : een eeuwenoude activiteit</i>	54
<i>Vissen tussen eb en vloed [passieve strandvisserij]</i>	54
<i>Kruien [actieve strandvisserij]</i>	55
<i>Garnalen vissen te ezel of te paard</i>	56
<i>Unesco werelderfgoed</i>	58

UNESCO IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED EN HET REGISTER VAN DE VOORBEELDPRAKTIJKEN.....	59
DE BEIAARDCULTUUR IN VLAANDEREN.....	59
<i>Inleiding.....</i>	59
<i>Van Klok naar beiaard.....</i>	60
<i>Eerste uur - klokken.....</i>	60
<i>De beiaard.....</i>	61
<i>Beiaarden “Bachten de Kupe.”.....</i>	63
<i>Geschiedenis van de beiaard van Diksmuide.....</i>	63
<i>Geschiedenis van de beiaard van Nieuwpoort.....</i>	65
<i>Veurne als beiaardstad.....</i>	67
<i>Een nieuwe beiaard in Belfort van Lo.....</i>	68
UNESCO EN DE BESCHERMING VAN DE NATUUR.....	69
DE IJZERBROEKEN.....	70
<i>Het natuurreservaat de Blankaart.....</i>	71
DE VLAAMSE BANKEN.....	76
<i>Het Belgische deel van de Noordzee. [BNZ].....</i>	76
<i>Natuurbescherming van het BNZ.....</i>	77
OORLOGSMONUMENTEN 14-18 UIT DE WESTHOEK EEN HEEL LANGE WEG OM TOT EEN BESLISSING TE KOMEN.	80
NIEUPOORT MEMORIAL.....	81
DUITSE BEGRAAFPLAATS IN VLADSLO.....	82
DE CRYPTIE VAN DE IJZERTOREN.....	86
HET BELGISCH MILITAIR KERKHOF VAN OEREN.....	87
VERVOLG VAN DE AANVRAAG TOT INSCHRIJVING OP DE UNESCO WERELDERFGOEDLIJST.	88
DE 27 MONUMENTE UIT DE WESTHOEK DIE THANS ALS WERELDERFGOED WERDEN ERKEND	90
ALGEMENE BIBLIOGRAFIE	91

WOORD VOORAF.

“Bachten de kupe “... wat een prachtige naam voor onze mooie streek in West-Vlaanderen gelegen tussen de IJzer, de Schreve [de Franse grens] en de Noordzee, met 4 prachtige steden [stadjes] : Veurne, Lo, Diksmuide en Nieuwpoort.

Dit stukje Vlaanderen is veel meer dan een reusachtige militaire begraafplaats uit Wereldoorlog I. Het kan namelijk bogen op een uitermate rijk historisch en cultureel verleden. De belforten, een begijnhof, beiaarden, brouwerijen, de garnalvissers te paard en prachtige natuurgebieden getuigen hiervan.

Erfgoed is belangrijk voor een volk, het is een onlosmakelijke draad met zijn verleden.

Ook Unesco heeft dit erkend en heeft een lijst opgesteld van erfgoed [materieel en immaterieel] dat dermate belangrijk is voor de mensheid dat zij een bescherming verdient.

Unesco onderscheidt diverse soorten erfgoed: materieel [gebouwen, monumenten, landschappen] maar ook immaterieel erfgoed dat bestaat uit tradities, allerlei gebruiken en ambachten.

Samen vormen ze "ons erfgoed" dat we zo goed mogelijk willen bewaren voor de toekomstige generaties.

Wat uitzonderlijk is dat op deze UNESCO werelderfgoed lijst heel wat erfgoed opgenomen is van dit kleine gebied.

Dit is iets waar wij als gidsen, ambassadeurs van onze streek, fier moeten op zijn en moeten uitdragen.

Luc De Dobbeleer

1. UNESCO

De Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, UNESCO) is een gespecialiseerde organisatie van de Verenigde Naties. [VN]

Deze zet zich in voor het beschermen van cultuur en voor het bevorderen van culturele diversiteit vanuit de overtuiging dat cultuur een hefboom is voor duurzame ontwikkeling en vrede. De Unesco Conventies over werelderfgoed, culturele diversiteit, immaterieel erfgoed, gewapende conflicten en illegale handel zijn algemeen bekend.

2. WERELDERFGOED

Sinds 1972 stimuleert de UNESCO de bescherming van werelderfgoed (*World Heritage*) door het opstellen van een werelderfgoedlijst.

Deze lijst bevat onroerende en roerende goederen met een uitzonderlijke en universele natuur- en/of cultuurwaarde. Ook is er aandacht voor immaterieel erfgoed en onderwater cultuurerfgoed.

Unesco speelt deze belangrijke rol via haar Conventies die als werkinstrument dienen.

De drie Belgische Gemeenschappen: de Vlaamse, de Franstalige en de Duitse zijn betrokken partij bij 14 Unesco Conventies waarvan we er hier drie zullen bekijken.

- De Conventie voor de bescherming van het cultureel en natuurlijk werelderfgoed (1972),
- De Conventie voor de borging van het immaterieel cultureel erfgoed (2003),
- De Conventie over watergebieden [wetlands] die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als verblijfplaats voor Watervogels (1971).

3. CULTURELE SITES VAN UITZONDERLIJKE WAARDE.

De Werelderfgoed conventie van 1972 wil cultureel erfgoed, dat van unieke en universele waarde is voor de mensheid, *bewaren* en ontsluiten voor toekomstige generaties.

België telt in totaal 13 inschrijvingen op de Werelderfgoedlijst waarvan drie in West-Vlaanderen:

- De Vlaamse begijnhoven (1998),
- De belforten van België en Noord - Frankrijk (1999),
- Het historisch stadscentrum van Brugge (2000)
- 27 oorlogsmonumenten in de Westhoek

VLAAMSE BEGIJNHOVEN

Navy 8300 - CC BY-SA 3.0- Begijnhof Brugge -

ONTSTAAN EN EVOLUTIE VAN DE BEGIJNENBEWEGING.

In tegenstelling tot de meeste kloosterorden die op een vaste datum werden gesticht [en waar een akte, en meestal een stichter van bestaat], is het niet eenvoudig te bepalen wanneer de begijnenbeweging juist is ontstaan.

De begijnen “**duiken tegen het einde van de twaalfde eeuw plots uit de duisternis op**”¹

Paul Marchal wijst er in zijn recent boek over de begijnenbeweging op, dat historici nog steeds geen sluitende verklaring hebben voor het ontstaan van de begijnenbeweging².

Hij bespreekt 5 gangbare verklaringen, maar geen enkele van hen biedt een sluitende verklaring. Wellicht hebben een combinatie van diverse factoren zoals de veranderende economische, culturele en religieuze waarden in die periode een belangrijke rol gespeeld.

Maar waarom traden deze vrouwen niet gewoon toe tot een kloosterorde?

Daar waren waarschijnlijk verschillende redenen voor. Veel vrouwen wilden hun zelfstandigheid behouden en zich niet voor de rest van hun leven binden aan de strikte levenswijze van een kloosterorde. Bovendien was het in de 12de en 13de eeuw niet voor iedere vrouw eenvoudig om tot een kloostergemeenschap toe te treden. De bestaande kloosters konden de groeiende toevloed van vrouwen niet altijd opvangen.

Deze vrome vrouwen kozen daarom voor een andere vorm van religieus leven. Zij gingen samenwonen in leefgemeenschappen, maar legden, in tegenstelling tot kloosterzusters, geen eeuwige geloften van armoede en gehoorzaamheid af. Daardoor behielden zij een aanzienlijke mate van zelfstandigheid.

Zij leven wel in kuisheid³ en wijden zich aan gebed, handenarbeid en liefdadigheid.

Anders dan de kloosterzusters die geen activiteiten mochten verrichten buiten de kloostermuren⁴ oefenen de begijnen veel goede werken uit in de ziekenhuizen en de leprahuizen.

Zij verzorgen de zieken, begeleiden de stervenden en leggen de overledenen af. Zij zijn ook actief in het onderwijs, de lakennijverheid en het kantslossen.

Vanaf ongeveer **1230** verspreidt het fenomeen van deze vrouwengemeenschappen zich als een olievlek snel uit over het **graafschap Vlaanderen**, Noord-Frankrijk en vervolgens ook naar Nederland en Duitsland.

¹ Frans Horsten, Dirk Laporte “ontstaan en ontwikkeling van de begijnenbeweging’ Openbaar Kunstbezit Vlaanderen 2001, nr 4, p.3

² Paul Marchal De Begijnen een Europees verhaal – 800 jaar begijnen in Europa, Hasselt, 2020 – vijf verklaringsmodellen voor het fenomeen begijn p.22

³ Maar ook hun gelofte van kuisheid is tijdelijk, als ze de juiste man ontmoeten dan.... Denk maar aan het oude volkslied “zeg kwezelke kunde gij dansen ...

⁴ Dit wegens de zogenaamde pauselijke clausuur die opgelegd was aan alle reguliere vrouwelijke orden [orden met plechtige geloften].

Daarbij moeten we ons aanvankelijk nog geen grote begijnhoven voorstellen met tientallen of honderden begijnen. Het ging veeleer om **kleine gemeenschappen van vrouwen die samenwoonden in één huis**, een zogenoemd *convent*.

De vrouwen waren bovendien afkomstig uit verschillende sociale milieus. Het begijnwezen was dus niet uitsluitend een zaak van rijke of adellijke vrouwen: ook **ambachtsvrouwen, arbeidsters en vrouwen uit de stedelijke middenklasse** vonden er een plaats. Juist die sociale verscheidenheid zou een van de kenmerken van de latere begijnengemeenschappen worden.

Dan worden de groepen ook stilaan groter: de vrome vrouwen kopen samen een huis (of huizen) en grond aan, en zo ontstaan de eerste begijnenconventen. In een latere fase gaat men een eigen “stadje in de stad” of buiten de stad bouwen. Pas dan kunnen we spreken van echte “begijnhoven”, met begijnen die in een afgesloten gemeenschap gaan samenwonen.

Deze vorm kwam enkel voor in de Lage Landen (Brabant en in de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen) en Noord-Frankrijk .⁵

Zo duiken er al begijnhoven op in Leuven (1232 of 1234), Gent (1234), en Diksmuide (tussen 1200-1230).

VANWAAR NU DIE NAAM “*BEGIJN*”.

Oorspronkelijk werden zij doorgaans “mulieres religiosas” genoemd en in de volksmond sprak men van *begin*a.⁶ De juiste etymologische verklaring is niet echt te achterhalen hoewel hierover ook verschillende theorieën in omloop zijn.

Eerst is de benaming 'begijn' door tegenstanders als schimpnaam bedoeld voor 'schijnheilige' ketterse of bekrompen vrome vrouwen. Naderhand verdween die pejoratieve betekenis.

Universiteitsbibliotheek UGent, CC BY-SA 4.0 via Wikimedia Commons

⁵ P. Marchal, l.c. p.44-45

⁶ P. Marchal, l.c., p.33

DE RELATIE VAN DE BEGIJNEN TOT DE KATHOLIEKE KERK.

Vanzelfsprekend had “de kerk” een probleem met die godvruchtige vrouwen die de kerkelijke regels afwezen. Men kon de keuze niet aanvaarden die begijnen maakten: hun geloften waren niet voor eeuwig en ze maakten geen echte keuze tussen een contemplatief en een actief leven. Maar ook hun mystieke ervaringen werden niet geapprecieerd.

Het wantrouwen ten aanzien van de begijnenbeweging kende een hoogtepunt tijdens het Concilie van Vienne in 1312 waar de beweging als ketters werd verboden.

De begijnen werden daarbij in **drie groepen** onderscheiden:

- **Vrome vrouwen** die een religieus leven leidden overeenkomstig de voorschriften van de Kerk.
- **Vrouwen die de kerkelijke regels niet strikt naleefden**, maar wel een levenswijze aannamen die sterk leek op die van een religieuze orde, zonder zich formeel aan de bijbehorende regels te onderwerpen.
- **Vrouwen die als ketters werden beschouwd**, omdat zij religieuze opvattingen verkondigden die afweken van de leer van de Kerk. Deze groep kwam vooral in **Duitsland** voor.

Zij die “fout” waren, begijnen die tot de tweede of derde groep behoorden, moesten worden verboden. De vraag wie tot welke groep behoorde, werd overgelaten aan de inquisitie [Dominicanen] en de plaatselijke bisschoppen. In Duitsland en Frankrijk werden de getroffen besluiten door bepaalde bisschoppen omgezet in maatregelen en werden de begijnen vervolgd. Als reactie hierop hebben velen zich aangesloten bij de derde orde ⁷ van de Franciscanen en waren aldus veilig voor verdere vervolging. Hierdoor is in deze landen de begijnenbeweging verdwenen.

In de Lage Landen echter namen de bisschoppen het op voor de begijnen in hun bisdommen, waardoor ze van verschillende pausen vrijstellingen verkregen en ze hun gemeenschappen verder konden uitbreiden. In het graafschap Vlaanderen heeft men zich bovendien blijkbaar niet gestoord aan de afschaffing en werden de begijnengemeenschappen verder gesteund door de Graaf of Gravin van Vlaanderen.

Er kon bij de kerkelijke overheden vrij vlug een vrijstelling van vervolging bekomen worden voor de meeste begijnhoven, verwoord in de bul “Ratio recta” van Paus

⁷ Een kloosterorde [bv Franciscanen] bestaat uit een ordenfamilie : niveau's binnen een kloosterorde. De eerste orde bestaat uit de mannelijke religieuzen [franciscanen of minderbroeders] en de tweede orde is de vrouwelijke tak [bv clarissen]. Beiden hebben de gewone geloften afgelegd. Daarnaast zijn er de leden van de derde orde, ook wel tertiarissen genoemd, die niet-gewijde gelovigen zijn [bv in het verleden de grauwezusters van Lo].

Johannes XXII (1318) waarin deze uitdrukkelijk verklaarde dat de rechtgelovige begijnen niets van de bepalingen van het Concilie van Vienne te vrezen hadden. Om de kerk te sussen werden ze onder leiding van een kloosterorde geplaatst, meestal cisterciënzers, franciscanen en dominicanen, die vanuit hetzelfde ideaal waren gesticht. Zo behield de Kerk enig toezicht en kon zij ook bepaalde regels opleggen.

Van de 14de tot het einde van de 18de eeuw.

De 14 de eeuw was een bloeiperiode voor de begijnhoven in onze streken. Men telde rond 1400 circa 100 begijnhoven, in sommige steden zelfs meer dan één.

Dan komt de periode van de reformatie en in de Noordelijke Nederlanden betekent dit het einde van de begijnen en de begijnhoven, met uitzondering van Amsterdam, Breda, Haarlem en Roermond.

In een protestants - calvinistische maatschappij was er inderdaad geen plaats meer voor een dergelijke beweging van vrome vrouwen.

Tijdens de contrareformatie komt het begijnenleven in de Zuidelijke Nederlanden weer tot grote bloei. Er zijn cijfers dat in de grote steden tot zelfs 5% van de vrouwen begijn was!

Ook de aartshertogen Albrecht en Isabella waren de beweging gunstig gezind.

[Begijnhof Brugge – Stedenatlas De Wit einde 17 e eeuw]

De Oostenrijkse en Franse tijd

In de Oostenrijkse en Franse tijd hadden de begijnhoven in onze streken het moeilijk. Ook de roepingen liepen in deze periode sterk terug.

De eerste moeilijkheden begonnen al onder Maria-Theresia. Alle kerkelijke instellingen moesten een belasting betalen, terwijl begijnhoven vroeger van alle belastingen vrijgesteld waren.⁸

Keizer Jozef II liet de begijnen ongemoeid, maar concentreerde zich meer op de “nutteloze” kloosters, wat op sommige plaatsen zelfs een lichte toename van “gevluchte” klooster- zusters toeliet.

Begijnhof Kortrijk einde 18 e eeuw Kabinetskaart Ferraris

De Franse bezetting is een dramatische periode voor de kerkelijke instellingen en ook voor de Begijnen. De Fransen verklaren inderdaad alle kerkelijke bezittingen verbeurd.

In eerste instantie ontsnappen de begijnen de dans omdat zij zich met goede werken inlaten, maar later worden alle gebouwen en gronden van de begijnhoven overgedragen aan de zogenaamde Commissie van de Burgerlijke Godshuizen (momenteel het OCMW). Dat was een instantie die de Fransen in het leven hadden geroepen om de armen bij te staan.

Na de **Franse periode** veranderde de maatschappelijke rol van de begijnen ingrijpend. Taken die zij eeuwenlang hadden vervuld, onder meer als **onderwijzeressen, verpleegsters en sociaal werksters**, werden steeds meer overgenomen door de overheid en door nieuwe maatschappelijke instellingen.

Ook aan de vroegere **eigendomsstructuur van de begijnhoven** kwam geen herstel. De eigendomsverhoudingen van vóór de Franse periode werden niet

⁸ Amortisatie - decreet van Keizerin Maria Theresia van 1753 waarmee zij de zogenaamde **dode hand** van de kerkelijke goederen wou bestrijden. Hierdoor diende de kerkelijke instellingen binnen het jaar hun goederen te verkopen of een belasting van 1/7 van de waarde ervan te betalen.

teruggebracht, waardoor de begijnhoven in belangrijke mate **afhankelijk bleven van de lokale overheden**. Daarmee verloor het begijnwezen een belangrijk deel van zijn vroegere zelfstandigheid.

Tijdens het bewind van Koning Willem I en ook na het ontstaan van België [zekere tijdens de periodes van liberale regeringen] wordt het voor de begijnen niet gemakkelijk. Zij zijn voorgoed de steun van de overheden verloren.

In 1900 waren er nog 1500 begijnen in Vlaanderen, in 1980 nog slechts een vijftigtal. Vandaag is de begijnenbeweging uitgedoofd.⁹

De begijnhoven blijven echter “stille getuigen” van een boeiend verleden

ORGANISATIE VAN EEN BEGIJNHOF.

De hiërarchie binnen het begijnhof

Het begijnhof kende een **duidelijke hiërarchische structuur**, met aan het hoofd de **grootjuffrouw**. Zij was de hoogste in rang en was verantwoordelijk voor de naleving van de leefregels en voor de algemene organisatie van het begijnhof. De grootjuffrouw werd verkozen door de begijnen van het begijnhof.

Zij werd bijgestaan door verschillende **juffrouwen en meesteressen**, die elk een specifieke verantwoordelijkheid hadden.

De tweede rang werd gevormd door onder meer:

- de **juffrouw van het hospitaal of de infirmerie**, die instond voor de verzorging van zieke begijnen;
- de **juffrouw van de Tafel van de Heilige Geest**, die zorg droeg voor de ondersteuning van arme begijnen;
- de **juffrouw van de kerk**, die instond voor de praktische organisatie en het onderhoud van de kerk en daarmee een functie vervulde die enigszins vergelijkbaar was met die van een koster.

In de derde rang stonden de **juffrouwen van de conventen**. Zij waren verantwoordelijk voor het beheer van de conventshuizen, waar begijnen die zich geen eigen woning konden veroorloven samenwoonden. Ook novicen konden er worden opgenomen.

⁹ Wereldwijd restte er nog slechts één traditionele begijn: Marcella Pattyn, geboren in 1920, begijn in het begijnhof te Kortrijk. Marcella verbleef de laatste jaren van haar leven in het rusthuis Sint-Jozef te Kortrijk, waar ze in de nacht van 13 op 14 april 2013 in haar slaap overleed.

Daaronder bevonden zich de overige begijnen, waarbij opnieuw een onderscheid werd gemaakt tussen **begijnen met een eigen woning**, begijnen die **een kamer huurden**, en ten slotte de **arme begijnen en de novicen**.

Deze rangorde was meer dan een louter organisatorische aangelegenheid. Ze bepaalde ook de **maatschappelijke positie van de begijnen binnen de gemeenschap** en kwam onder meer tot uiting in de plaats die zij tijdens de eredienst in de kerk mochten innemen.

TOETREDING EN INKOMSTEN¹⁰

Vooraleer een vrouw als **novice** tot het begijnhof kon toetreden, moest zij aantonen dat zij gedurende minstens **drie jaar in haar eigen onderhoud kon voorzien**. Deze voorwaarde moest voorkomen dat vrouwen vooral om economische redenen toetraden en vervolgens onmiddellijk een beroep zouden doen op de **Tafel van de Heilige Geest**, die instond voor de ondersteuning van behoeftige begijnen.

Het begijnhof beschikte over verschillende inkomstenbronnen, die we in drie grote categorieën kunnen onderbrengen:

- **Privévermogen:** rijkere begijnen brachten eigen financiële middelen mee en konden met hun vermogen bijdragen aan het onderhoud van de gemeenschap.
- **Schenken en stichtingen:** het begijnhof ontving giften en inkomsten uit stichtingen die door weldoeners waren ingesteld.
- **Inkomsten uit arbeid:** begijnen verdienden hun levensonderhoud met onder meer **ziekenzorg en onderwijs**, maar vooral met **textielbewerking en later kantwerk**.

Deze combinatie van eigen middelen, schenkingen en inkomsten uit arbeid maakte het mogelijk dat het begijnhof in belangrijke mate in zijn eigen onderhoud kon voorzien.

TYPES BEGIJNHOVEN

We kunnen 3 types onderscheiden.

1. Het stedelijk begijnhof

De begijnhuizen zijn gegroepeerd **langs straten en stegen**, eerder dan rond een centraal plein.

Voorbeeld: het begijnhof van Lier.

¹⁰ Zie uitgebreid Paul Marchal, p. 170 e.v.

By This file was originally uploaded to Dutch Wikipedia by Tfa1964 (19 feb 2005 21:21) - From Dutch Wikipedia, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/>

2. Het pleintype

Bij het **pleintype** zijn de begijnhuizen gegroepeerd rond een **centraal plein**, dat doorgaans met gras en bomen is beplant. Oorspronkelijk deed een dergelijk grasveld vaak dienst als **bleekweide**, waar linnen en ander textiel werd uitgespreid om te bleken.

De **kerk of kapel** vormt meestal het belangrijkste gebouw en neemt een prominente plaats aan of bij het centrale plein in.

Voorbeelden: de begijnhoven van **Dendermonde, Diksmuide en Turnhout**.

By Vandevorst, Kris – Begijnhof Dendermonde, CC BY 4.0,

3. Het gemengde type

Het **gemengde type** vormt een overgang tussen het straat- en het pleintype. Er is nog steeds een **duidelijk dominant centraal plein**, maar de begijnhuizen zijn niet uitsluitend rondom dit plein gegroepeerd. Ze zijn eerder in **dubbele rijen en langs straten** aangelegd.

Voorbeeld: het Groot Begijnhof van Leuven.

By FrDr - Own work, CC BY-SA 4.0, Groot Begijnhof Leuven. [://commons.wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org)

De begijnhoven in Vlaanderen en hun erkenning door Unesco als wereld erfgoed.

In 1997 werd op voordracht van de Vlaamse gemeenschap door België een voorstel aan UNESCO voorgelegd om de 26 nog bewaarde Vlaamse begijnhoven te laten erkennen als Werelderfgoed.

Het ging om de volgende begijnhoven: Antwerpen, Herentals, Hoogstraten, Lier, Mechelen (Groot Begijnhof en Klein Begijnhof), Turnhout; Borgloon, Hasselt, Sint-Truiden, Tongeren; Aalst, Dendermonde, Gent (Groot Begijnhof, Klein Begijnhof, Sint-Amandsberg), Oudenaarde; Aarschot, Diest, Leuven (Groot Begijnhof, Klein Begijnhof), Overijse, Tienen, en voor de Provincie West-Vlaanderen : **Brugge, Diksmuide en Kortrijk.**

De voorgestelde selectie van Vlaamse begijnhoven stuitte bij **ICOMOS** op een aantal bezwaren. Die hadden vooral betrekking op de **integriteit en authenticiteit** van de voorgestelde sites.¹¹

Wat de **integriteit** betreft, stelde ICOMOS vast dat sommige begijnhoven in de loop der tijd gedeeltelijk waren ontmanteld. Dat was onder meer het geval in **Antwerpen en Herentals**, waardoor hun oorspronkelijke ruimtelijke samenhang in belangrijke mate verloren was gegaan.

Ook de **authenticiteit** van enkele begijnhoven werd in vraag gesteld. Sommige sites hadden immers aanzienlijke **oorlogsschade** geleden en waren nadien geheel of gedeeltelijk heropgebouwd. Dit gold onder meer voor de begijnhoven van **Diksmuide en Aarschot**.

Ten slotte werden ook **Borgloon en Overijse** als onvoldoende representatief beschouwd. Van deze begijnhoven was op dat moment nog slechts de **kerk** bewaard gebleven, waardoor de oorspronkelijke structuur en samenhang van het begijnhof nauwelijks nog herkenbaar waren.

Deze bezwaren speelden een belangrijke rol bij de beoordeling van welke Vlaamse begijnhoven uiteindelijk voor de UNESCO-Werelderfgoedlijst in aanmerking konden komen en ICOMOS adviseerde daarom om de inschrijving te beperken tot **dertien begijnhoven** die als het meest representatief voor de begijnenbeweging werden beschouwd. Bij de selectie werd rekening gehouden met hun **historische en architecturale ontwikkeling**, hun ruimtelijke kenmerken en de mate waarin hun oorspronkelijke karakter bewaard was gebleven.

¹¹ ICOMOS (The *International Council on Monuments and Sites*) is een internationale NGO die zich bezighoudt met het behoud van culturele monumenten zoals gebouwen, historische steden, cultuurlandschappen en archeologische vindplaatsen. ICOMOS is vooral bekend als adviseur van de UNESCO op gebied van het cultuurerfgoed dat staat op, of wordt genomineerd voor, de Werelderfgoedlijst

De dertien geselecteerde begijnhoven werden als volgt ingedeeld:

- Stadstype : Lier, Diest, Tongeren, Kortrijk, Groot Begijnhof Mechelen en Gent.
- Pleintype : Hoogstraten, Brugge, Dendermonde, Tunrhout en Sint Truiden;
- Gemengde type : Groot Begijnhof Leuven en klein begijnhof Gent.¹²

Het voorstel van ICOMOS werd integraal overgenomen door het Werelderfgoedcomité. Daarmee werd de inschrijving beperkt tot de dertien best bewaarde en meest representatieve begijnhoven.¹³ De beslissing werd genomen tijdens de 22ste zitting van het UNESCO-Werelderfgoedcomité, die plaatsvond in Kyoto (Japan) van 30 november tot 5 december 1998.¹⁴

HET BEGIJNHOF VAN DIKSMUIDE¹⁵

Geschiedenis

De stichting van het begijnhof gaat waarschijnlijk terug naar de eerste helft van de 13de eeuw. Volgens een lokale overlevering zou Thomas Becket, aartsbisschop van Canterbury, er omstreeks 1164 hebben verbleven nadat hij uit Engeland was verbannen. Deze bewering wordt echter door verschillende auteurs in twijfel getrokken.¹⁶

De oudste bekende vermelding van het Diksmuidse begijnhof dateert uit 1273. In dat jaar wordt in een schenkingsakte melding gemaakt van een schenking aan de infirmerie van het begijnhof door een zekere Marguerite Godscalc. De akte werd bekrachtigd door gravin Margaretha van Constantinopel.¹⁷

Het feit dat het begijnhof in 1273 reeds over een eigen infirmerie beschikte, wijst erop dat er toen al sprake was van een redelijk goed uitgebouwde en georganiseerde begijnengemeenschap. Een infirmerie veronderstelt immers niet

¹² http://whc.unesco.org/archive/advisory_body_evaluation/855.pdf

¹³ Zie antwoord van de heer Geert Bourgeois viceminister-president van de Vlaamse regering op vraag nr 329 van 18 maart 2011 van Dirk Van Mechelen

¹⁴ ref CONF 203.VIII B1 id n 855

¹⁵ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/77927>

¹⁶ Zijn ballingschap van 1164 tot 1170 heeft hij doorgebracht in enkele abdijen op het Franse grondgebied. In die periode had hij regelmatig contact met zowel de Koning van Frankrijk, de Paus en de Vlaamse Graaf Filips van den Elzas maar of hij echt in Vlaanderen heeft verbleven en de mis in het begijnhof te Diksmuide heeft opgedragen [dat waarschijnlijk nog niet bestond] is allesbehalve zeker.

¹⁷ In tegenstelling tot kloosterzusters konden begijnen schenkingen doen en testamenten opmaken maar in deze was goedkeuring door de Gravin noodzakelijk daar de betrokken begijn waarschijnlijk een natuurlijk kind was en deze in principe geen testamenten of schenkingen konden doen.

alleen een voldoende aantal begijnen, maar ook een zekere interne organisatie en voorzieningen voor de opvang en verzorging van zieke of behoeftige leden.

Diksmuide door Jacob van Deventer rond 1555 met begijnhof

Uit het stadsplan krijgen we voor het eerst een duidelijk beeld van de planmatige uitbouw van het Diksmuidse begijnhof.

In 1643 werd het Groot Convent, de woning van de grootjuffrouw, gebouwd.

De 17de eeuw vormde een periode van grote bloei voor de begijnenbeweging in de Zuidelijke Nederlanden, mede onder invloed van de Contrareformatie. Ook het gebouwenbestand van het Diksmuidse begijnhof werd in deze periode grotendeels vernieuwd.

Op 6 november 1796 werd het begijnhof door de Franse overheid verbeurdverklaard. Ongeveer een derde van het begijnhof werd afgescheiden en ingericht als gendarmeriebrigade.

Het resterende deel van het begijnhof werd overgedragen aan het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen. Ondanks deze ingrijpende wijzigingen bleef het begijnhof tot aan de Eerste Wereldoorlog door begijnen bewoond.

Foto uit de beeldbank Westhoek verbeeld uit 1903 waarop de thans verdwenen omwalling nog is te zien]

In 1846 zijn er nog een tiental begijnen en bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog moeten de dan nog 6 overblijvende begijnen het hof verlaten

foto's uit beeldbank Westhoek verbeeld voor de eerste wereldoorlog waarop een begijn en een kantsloster zijn te zien.

Tijdens wereldoorlog I wordt het begijnhof volledig verwoest

foto uit beeldbank Westhoek verbeeld de resten van het begijnhof en de waterpomp

Na de Eerste Wereldoorlog werd gekozen voor een historisch geïnspireerde wederopbouw van het begijnhof. Tussen 1923 en 1933 werd het complex heropgebouwd onder leiding van de Brugse architecten Jozef en Luc Viérin en de Kortrijkse architect Richard Acke. Voor de kapel werd een afzonderlijk ontwerp gemaakt door Luc Viérin en Lucien Coppé, beiden uit Brugge.

De wederopbouwvisie van Viérin steunde op twee belangrijke principes:

- Historisch gebonden architectuur: historisch, artistiek en visueel waardevolle gebouwen en monumenten werden, voor zover voldoende documentatie beschikbaar was, naar hun vroegere toestand gereconstrueerd.
- Behoud van de historische structuur: de historische plattegrond en het bestaande stratenpatroon en alignement werden zoveel mogelijk behouden.

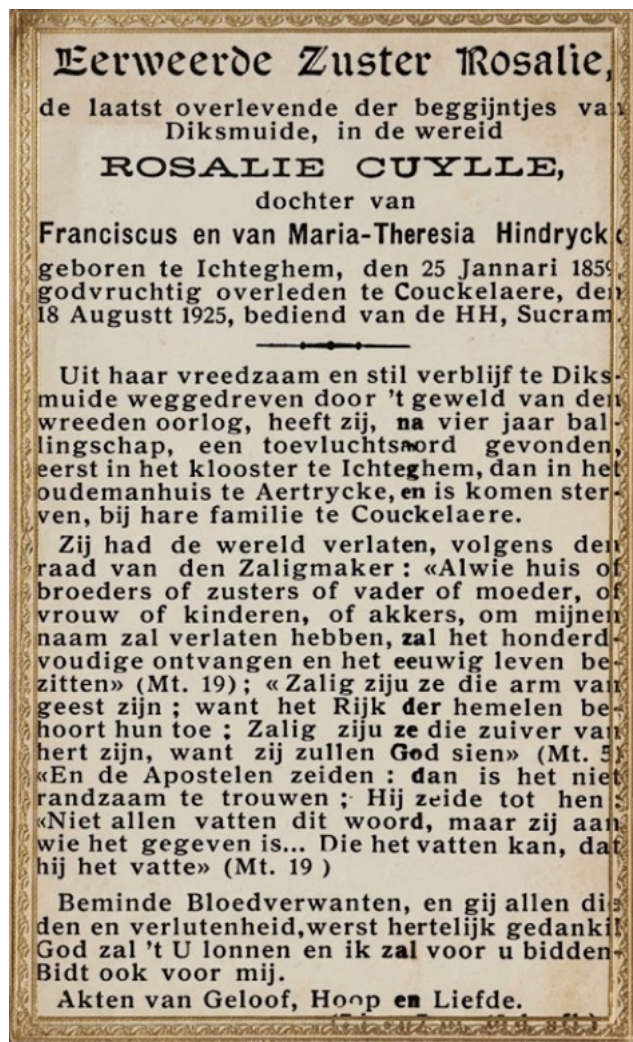
Op basis van deze uitgangspunten werd het begijnhof opnieuw opgebouwd volgens zijn historische structuur, met twee vleugels: een poldervleugel met de woning van de grootjuffrouw en een stadsvleugel met begijnhuizen, telkens voorzien van een voortuintje. Het geheel omvatte daarnaast het binnenplein, de portierswoning en de kerk.

Aan de achterzijde werd echter bewust afgeweken van het historische concept. Door de gevels van grotere raamopeningen te voorzien, ontstond een open zicht op het omliggende polderlandschap. Zo werd de historische reconstructie gecombineerd met een nieuwe relatie tussen het begijnhof en zijn omgeving.

En de begijnen?

Van de 5 gevluchte begijnen¹⁸ zijn er waarschijnlijk maar 2 naar België teruggekeerd. Ze zouden het heropgebouwde begijnhof echter niet meer meemaken.

De laatste overlevende begijn, Rosalie Cuyllé, geboren in Ichtegem in 1859, overleed op 18 augustus 1925 in Koekelare.

Omdat de begijnen niet meer naar Diksmuide terugkeerden, besliste de Commissie van Openbare Onderstand van de stad Diksmuide om de site ter beschikking te stellen van de minderbedeelde inwoners van de stad.

¹⁸ De grootjuffrouw was te ziek om te vluchten en stierf tijdens de belegering van Diksmuide.

De kapel werd in 1946 heropgebouwd. Aan de buitenzijde kreeg zij grotendeels hetzelfde uitzicht als vóór de Eerste Wereldoorlog. In tegenstelling tot de vooroorlogse kapel werd zij echter niet opnieuw witgeschilderd

Na de tweede wereldoorlog in 1946 werd het begijnhof verkocht aan de vzw t' huis Sint Godelieve die het inrichtte als bezinningsoord en verblijf voor vrouwen. In deze periode werd de stadsvleugel niet meer bewoond en stond te verkommeren.

In 1990 werd het begijnhof verkocht aan de vzw de Lovie centrum voor begeleiding van personen met een beperking voor de huisvesting van hun bewoners.

By Marc Ryckaert – Begijnhof Diksmuide, CC BY-SA 4.0, commons.wikimedia.org

Huidige toestand

Het begijnhof wordt vandaag bewoond als kleinschalige woonvorm door een dertigtal volwassenen met een beperking.

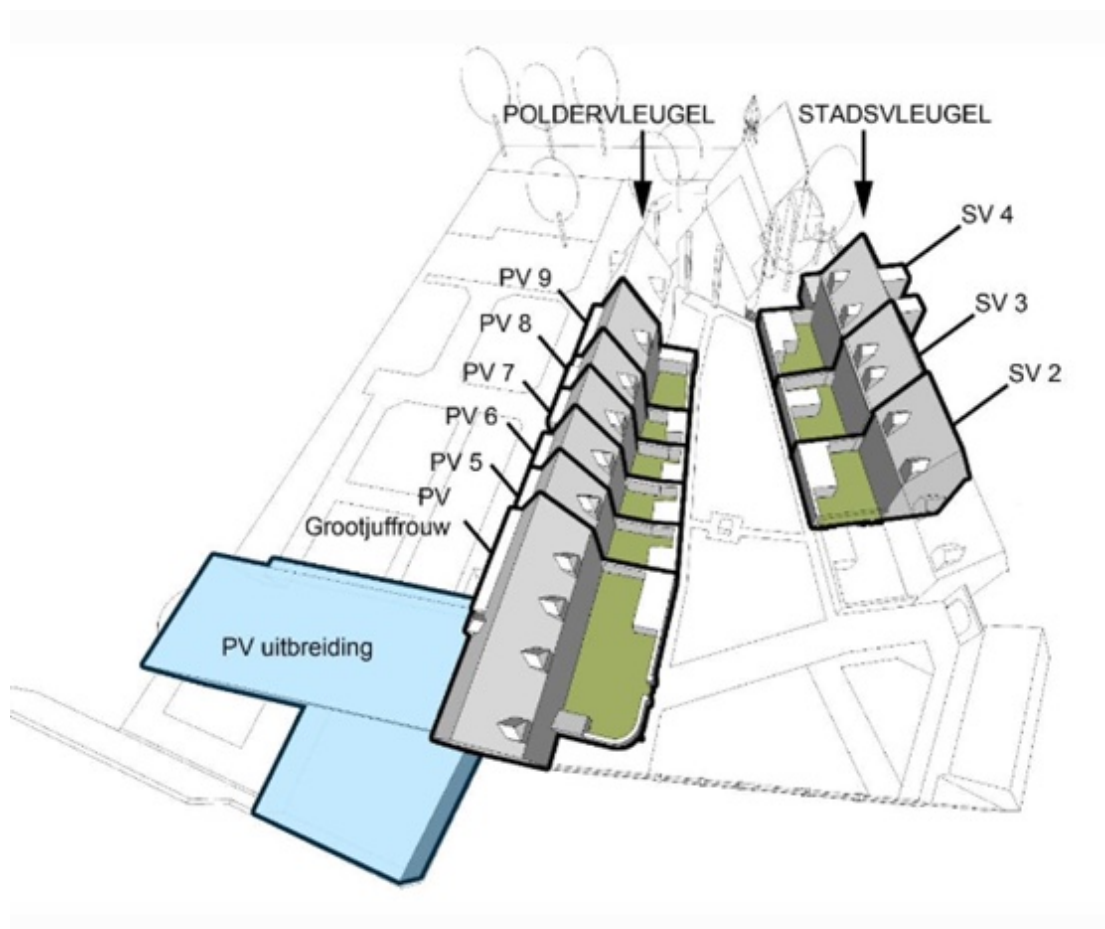
De ligging, vlak bij het stadscentrum, biedt de bewoners talrijke mogelijkheden tot sociale integratie. Zij kunnen zelfstandig of onder begeleiding gebruikmaken van de voorzieningen en activiteiten in de stad, zoals winkels, de bibliotheek, sportaccommodatie en diverse vrijetijds- en hobbyactiviteiten.

Het begijnhofplein, de kapel en de winkel- en tentoonstellingsruimte zijn vrij toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang. Het open karakter van het begijnhof vormt een belangrijke troef voor de bewoners. Dagelijks ontstaan er

contacten met bezoekers en toeristen. Verschillende bewoners nemen daarbij actief een gastheer- of gastvrouwfunctie op en dragen zo bij aan de levendige en gastvrije sfeer van het begijnhof.

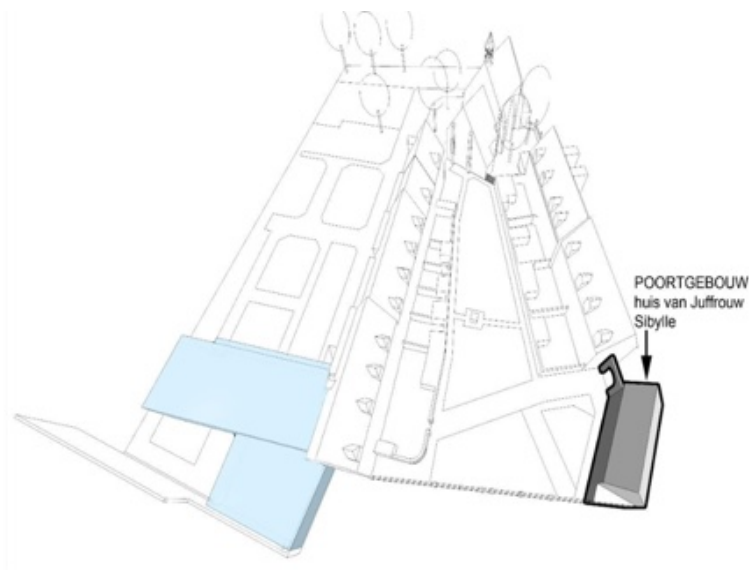
.Restauratie¹⁹

Naast de herinrichting van de woningen wordt de site verder ontwikkeld, met bijzondere aandacht voor de sociale en toeristische functie van het begijnhof.

¹⁹ Tekst en afbeeldingen overgenomen uit het beheersplan met bijlagen van 30 september 2017 ingediend door de VZW De Lovie, opgesteld door architecten Egus te Gent
<https://plannen.onroerenderfgoed.be/plannen/480>

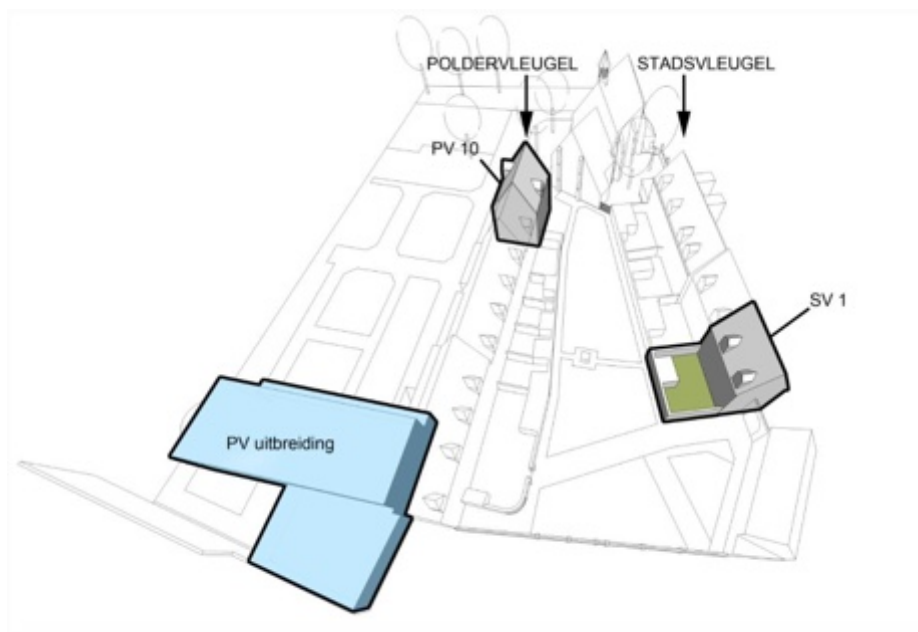
Het Poortgebouw

In het poortgebouw bevindt zich **Het Huis van Juffrouw Sibylle**, waar bewoners ambachtelijke en streekgebonden producten met een hoge authenticiteitswaarde verkopen. De winkel en onthaalbalie zijn tijdens de openingsuren vrij toegankelijk.

Het poortgebouw biedt daarnaast ruimte aan een onthaalbalie met toeristische informatie, een galerij voor tijdelijke tentoonstellingen en een demonstratieruimte waar bezoekers kennis kunnen maken met ambachtelijke activiteiten die door mensen met een beperking worden uitgevoerd.

Een begijnenhuis voor toeristen en familie van bewoners

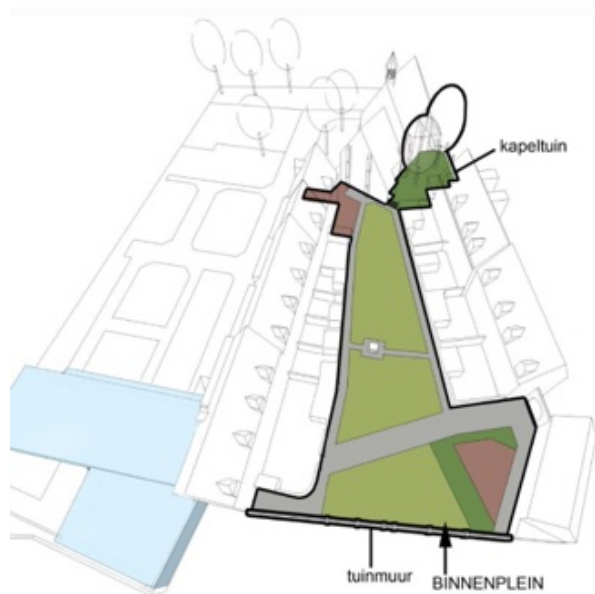

Een van de woningen werd volledig ingericht als toeristische vakantiewoning. Op die manier kunnen ook bezoekers op de site verblijven en ontstaat er een bijzondere wisselwerking tussen de toeristen en de bewoners van het begijnhof.

De kapel

De huidige functie blijft voorlopig behouden.

Het binnenplein

Er wordt gekozen voor een eenvoudig en groen binnenplein, met gras als belangrijkste inrichting. Het plein vormt op zichzelf al een bezienswaardigheid en alle gebouwen van het begijnhof zijn erop georiënteerd.

Samen met de omliggende gebouwen en de kapel bepaalt het plein het karakteristieke beeld van het begijnhof: precies het beeld dat de bezoeker verwacht van een typisch pleinbegijnhof.

In het beschermingsbesluit wordt dit treffend omschreven als “als pleinbegijnhof geeft het Diksmuidse begijnhof ons een beeld van de steden en wonen in vervlogen tijden. Het betreft een geslaagd evenwicht tussen individueel en sociaal gericht wonen, tussen bebouwing en open ruimte, tussen steen en groen.”

Occasioneel kunnen er ook evenementen kunnen plaatsvinden zoals open lucht toneel, concerten, tentoonstelling, beelden.

De Poldertuin

In de tuin achter de poldervleugel worden naast bloemen ook vergeten kruiden en groenten gekweekt in een aantal volkstuintjes.

Het grootste deel van de poldertuin wordt ingenomen door een tuinverdeling met sunken lawn [verzonken graspartijen] met bijhorende trappartijen.

Het zicht op het achterliggende landschap wordt als het ware onderstreept er zal een lage haag komen die voor intimiteit moet zorgen.

Besluit

De vzw De Lovie verdient waardering voor de wijze waarop zij dit project heeft aangepakt. Ze zorgt niet alleen voor de instandhouding van dit waardevolle werelderfgoed, maar geeft de site ook een nieuwe toekomst met een sociale én toeristische functie. Zo krijgt de eeuwenoude sociale traditie van het begijnhof een eigentijdse en evenwaardige invulling.

.

DE BELFORTEN.

HISTORISCHE SITUERING

De vroege middeleeuwen in Vlaanderen: we leven in een feodale maatschappij met twee belangrijke spelers: de adel en de kerk.

Beiden uiten hun macht in allerlei bouwwerken: donjons, slottorens, kerken en kathedralen.

Na de invallen van de Noormannen, tegen het einde van het eerste millennium, krijgen we stilaan een economische heropbloei.

In de landbouw verbeteren de methoden, met onder meer het drieslagstelsel, de ijzeren ploeg en het gebruik van molens. Hierdoor ontstaan geleidelijk landbouwoverschotten die op de stedelijke markten worden afgezet.

Ook de handel herneemt in onze contreien, vooral de lakenhandel. Tussen de 11de en de 13de eeuw neemt de vraag naar laken sterk toe. Nieuwe productiemethoden en verbeterde weefgetouwen zorgen voor een sterke groei van de lakenindustrie en dragen bij tot de bloei van de steden. In Gent en Ieper werkt in deze periode naar schatting de helft van de arbeiders in de lakenindustrie.

Tijdens de late middeleeuwen bevinden zich in de Zuidelijke Nederlanden en Noord-Italië de grootste concentraties van steden in Europa. Venetië telt meer dan 100.000 inwoners en is daarmee iets groter dan Parijs. Gent is met bijna 65.000 inwoners de derde grootste stad, gevolgd door Brugge met ongeveer 45.000 en Ieper met 30.000 inwoners.

De combinatie van een hoge bevolkingsdichtheid, kapitaal, handel en gespecialiseerde kennis maakt de steden van de Zuidelijke Nederlanden, samen met die van Noord-Italië, tot belangrijke centra van de West-Europese economie.

Hun groeiende economische macht weten de steden bovendien om te zetten in een steeds grotere bestuurlijke autonomie.

De vorst, in dit geval de graaf van Vlaanderen, verleent aan de steden bepaalde rechten en doet daarmee afstand van een deel van zijn eigen macht.

Filips van den Elzas is op dit vlak een bijzonder actieve vorst. Hij verleent talrijke privileges aan Vlaamse steden, waaronder de Grote Keure voor onder meer Gent en Brugge.²⁰ Ook Nieuwpoort wordt onder zijn bewind gesticht en verkrijgt in 1163 stadsrechten.

Deze rechten worden vastgelegd in een officieel, verzegeld document, dat afhankelijk van de context een keure, charter of privilege wordt genoemd.

Dankzij deze rechten verwerven de steden een steeds grotere mate van zelfbestuur en een eigen rechtspraak. Die kan betrekking hebben op de lage en middelbare, en in sommige gevallen ook op de hoge jurisdictie.²¹

Het stedelijk bestuur en de rechtspraak worden uitgeoefend door een college van schepenen. Voor het bestuurlijke beleid treedt daarnaast een burgemeester op.

De groeiende zelfstandigheid van de steden krijgt ook een symbolische uitdrukking. Naast de kerktoren en de slottoren, die respectievelijk de macht van de Kerk en de

²⁰ R.C. Van Caenegem en L. Milis – Kritische uitgave van de “Grote Keure” van Filips van den Elzas, Graaf van Vlaanderen van Gent en Brugge, Handelingen Koninklijke Commissie voor Geschiedenis 1977, p207

²¹ De hoge jurisdictie was de bevoegdheid om recht te spreken in strafzaken waarin de doodstraf kon worden opgelegd.

adel vertegenwoordigen, verschijnt een derde toren in het stadsbeeld: het belfort. Het wordt het symbool bij uitstek van de stedelijke vrijheid, autonomie en burgerlijke macht.

Volgens Michiel Heirman hebben onze belforten twee functies²²

Vooreerst zijn belforten versterkte bouwwerken waarin de schriftelijk vastgelegde stedelijke privileges worden bewaard. Soms dienen ze ook als wapenarsenaal of als vergaderplaats voor de schepenen.

Anderzijds is het belfort een wachttoren, zowel ter ontdekking van de gevaren als brand of een vijandelijke inval, als ter ordening van het dagelijkse leven en de werkdag. Naast de alarmklok bevatte de toren meestal ook een banklok²³, een arbeidsklok en later een veelvoud van klokken en een beiaard. De middeleeuwse stad leeft op het tempo van de klok. Vanaf de 14 eeuw verschijnt het belfort met een uurwerk.

Architecturaal zijn de belforten bijzonder omdat zij tot de vroegste uitingen van de **burgerlijke bouwkunst** behoren. In hun vorm en functie sluiten zij aanvankelijk aan bij het model van de **donjon**, de versterkte woontoren van een burcht.

De eerste belforten werden doorgaans in hout opgetrokken. Vanaf de twaalfde en dertiende eeuw verschenen steeds meer **stenen belforten**, die uitgroeiden tot markante symbolen van de stedelijke macht en autonomie. Het belfort is in het bijzonder een fenomeen van de **Zuidelijke Nederlanden**, met inbegrip van het huidige Noord-Frankrijk, dat historisch deel uitmaakte van het **graafschap Vlaanderen**.

OPNAME VAN DE VLAAMSE BELFORTEN OP DE WERELDERFGOEDLIJST DOOR UNESCO.

De belforten werden in 1999 door de Unesco opgenomen op de lijst van het werelderfgoed²⁴ en dit omdat:

- Zij vormen een uitzonderlijk voorbeeld van **stedelijke architectuur**, aangepast aan de politieke, maatschappelijke en geestelijke noden van hun tijd.
- Zij markeren de geleidelijke **emancipatie van de steden tegenover het feodale bestel**. Het belfort werd daardoor een krachtig symbool van stedelijke vrijheid, autonomie en zelfbestuur. Tegelijk weerspiegelt het de Zij vormen een uitzonderlijk voorbeeld van **stedelijke architectuur**, aangepast aan de politieke, maatschappelijke en geestelijke noden van hun tijd.

²² Heirman Michiel, *Vlaamse belforten Werelderfgoed*, Davidsfonds, 2003.

²³ Raadsbesluiten en gerechtelijke uitspraken werden genoteerd in het luidboek van de banklok en waren pas rechtsgeldig als zij overluid waren door deze klok.

²⁴ Opgenomen op de werelderfgoed lijst tijdens de 23 e sessie van het Unesco werelderfgoed comité te Marrakesh – Marokko 29 november – 4 december 1999 23 COM VIII C1 ref 943 bis

- Zij markeren de geleidelijke **emancipatie van de steden tegenover het feodale bestel**. Het belfort werd daardoor een krachtig symbool van stedelijke vrijheid, autonomie en zelfbestuur. Tegelijk weerspiegelt het de nauwe, maar soms spanningsvolle verhouding tussen de **wereldlijke en religieuze machthebbers** binnen de middeleeuwse stad.

WAAR KOMT HET WOORD BELFORT VANDAAN?

Belfort betekent oorspronkelijk een **toren waarin de stadsklok is opgehangen**.

Het woord gaat terug op het Oudfrankische *berfribu*, waaruit het Oudfranse *berfroï* ontstond. Deze vorm komt reeds in de **13de eeuw** in geschreven bronnen voor. Vanuit het Frans werd het woord vervolgens opnieuw in het Nederlands overgenomen en aangepast tot vormen als *beelfroet* en *belfroit*.

De vroegste vermeldingen van deze Nederlandse vormen vinden we in Vlaamse handschriften. In Gent is het woord bijvoorbeeld **vanaf 1322** in geschreven bronnen aangetroffen.²⁵

SOORTEN BELFORTEN

Men onderscheidt doorgaans **vier types belforten**,

- het vrijstaande belfort, zoals dat van Kortrijk;
- het belfort dat deel uitmaakt van een hallencomplex, zoals in Nieuwpoort;
- het belfort dat geïntegreerd is in een stadhuis of landhuis, zoals in Diksmuide, Lo en Veurne;
- het belfort dat in een kerktoeren is ondergebracht, zoals in Leuven.

²⁵ M. Philippa, F. Debrabandere, A. Quak, T. Schoonheim en N. van der Sijs (2003-2009) *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*, Amsterdam.
<http://etymologiebank.ivdnt.org/trefwoord/belfort1>

DE BELFORTEN VAN BACHTEN DE KUPE

Oudste kaart van Veurne ambacht [1538] met de steden Veurne, Lo, Nieuwpoort en Diksmuide [die allen over een belfort beschikken] van de hand van Pieter van der Beke ²⁶

Het Belfort van Veurne

Het Belfort maak deel uit van het voormalig landhuis waar de zetel van de kasselrij van Veurne Ambacht gevestigd was.

²⁶ Van der Beke, Pieter, Charta Flandriae, Gandaius, Petrus Caesar 1538

Afbeelding centrum Veurne uit Flandria Illustrata van Sanderus [1641] waarop de belforttoren te zien is.

Het belfort van Veurne werd opgetrokken tussen 1617 en 1629, in een periode van economische voorspoed. De toren combineert laatgotische elementen met kenmerken van de Vlaamse renaissance. Hij bestaat uit een vierkante, vierledige onderbouw en een achthoogvormige bovenbouw met balustrade, open lantaarn en peervormige spits. Door zijn late bouw vervulde hij vermoedelijk niet alle klassieke functies van middeleeuwse belforten. Het belfort werd in 1999 opgenomen in het UNESCO-werelderfgoed als onderdeel van de *Belfries of Belgium and France*.

Het belfort van Veurne in 1904 [afbeelding uit de databank de Westhoek verbeeldt]

Het Belfort van Lo

Afbeelding Lo door Sanderus 1641 flandria illustata [stadhuis-belfort C]

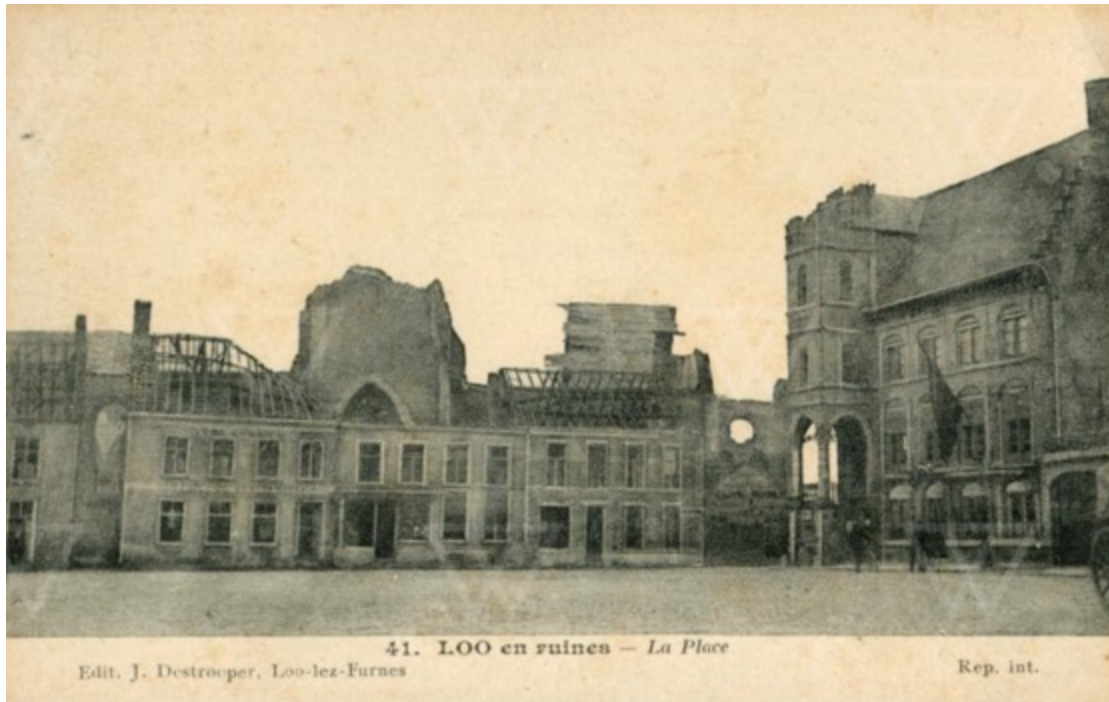
Het stadhuis werd in 1565-1566 in Vlaamse renaissancestijl gebouwd door de leperse bouwmeester Joos Staesin, ter vervanging van het vroegere houten schepenhuis. Op de hoek bevindt zich een belforttorentje, gedragen door twee Toscaanse zuilen. De toren wordt bekroond door vier trapgevels met galmgaten. De opengewerkte onderbouw vormde een pui van waaruit vroeger officiële mededelingen werden afgekondigd.

Het gebouw werd in 1848 gedeeltelijk gerestaureerd. Tussen 1905 en 1908 volgde een grondige restauratie naar ontwerp van de architecten J. Vinck uit Veurne en J. Naert uit Brugge.

Stadhuis en belfort in 1906. [Uit de Databank de Westhoek verbeeld]

Tijdens der Eerste Wereldoorlog wordt tijdens beschietingen de bovenste geleding en de bekroning van het belfort, alsook een gedeelte van de oostvleugel, totaal vernietigd.

Een beeld van de Markt te Lo tijdens de Eerste Wereldoorlog. Deze foto werd genomen na 12 november 1915, toen de Belgische 2e Genie de kerktoren opblies, omdat deze een mikpunt vormde voor de vijandelijke artillerie. Op 17 november werden de daken opgeblazen wegens het instortingsgevaar. De huizenrij langs de zuidgevel van de kerk is zwaar beschadigd. Na de oorlog werden deze woningen afgebroken en niet herbouwd. Rechts het stadhuis. De belforttoren is volledig vernield. [uit de beeldbank de Westhoek verbeeld]

Kort na de Eerste Wereldoorlog worden het stadhuis en belfort heropgebouwd en in de jaren 1970-74 vindt een historiserende restauratie plaats naar ontwerp van architect Lukas Vandenbulcke (Kortrijk).

Op de eerste verdieping bleef een historische Vlaamse eetzaal bewaard, met een sierlijke schoorsteenmantel en een eikenhouten zoldering. De glas-in-loodramen, vervaardigd door Camille Wybo in 1922, werden aangebracht bij de herstelling van het belfort na de Eerste Wereldoorlog. Ze tonen de wapenschilden van de toenmalige wereldlijke en kerkelijke machthebbers.

Het stadhuis en het belfort zijn sinds 1999 opgenomen in de UNESCO-werelderfgoedlijst als onderdeel van de Belgische en Franse belforten.

Het Belfort van Diksmuide

Stadsplan van Diksmuide door Jacob van Deventer [rond 1560] waarop stadhuis en toren te zien zijn

De eerste steen van dit stadhuis werd gelegd in 1428. Tussen 1567 en 1572 werden grote verbouwingen uitgevoerd.

De bouw van het derde neogotische stadhuis vond plaats tussen 1875 en 1880 onder het liberale bestuur van Burgemeester Dautricourt J. naar plannen van de Brugse architect Louis Delacenserie. In 1880 had de officiële opening plaats.

Een prentbriefkaart met een zicht op het stadhuis van Diksmuide met belfort zoals het er uit zag vóór de aanvang van de Eerste Wereldoorlog. Links van het stadhuis, aan de Torenstraat, stond het politiecommissariaat, rechts, aan de huidige Van Pouckestraat, de gevangenis. [Uit de beeldenbank Westhoek verbeeldt]

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het tot puin herleid. Tijdens de Slag om Diksmuide (oktober – november 1914) fungeerde het gebouw o.m. tijdelijk als hoofdkwartier voor kolonel Jacques de Dixmude.²⁷

Volledig vernield stadhuis en Belfort tijdens WO I [afbeelding Westhoek verbeeld]

Architect Jozef Viérin uit Brugge werd op 29 september 1919 belast met de opmaak van een aanlegplan en de coördinatie van de wederopbouw van Diksmuide. Samen met architect Vaerwijck uit Gent ontwierp hij het stadhuis van Diksmuide. Deze architecten grepen terug naar de bouwkundige elementen ontleend aan de regionale Vlaamse renaissancestijl. De nieuwe belfortoren herrees op de binnenplaats als typisch Vlaams en middeleeuws symbool van de stedelijke vrijheden. De bouw startte in 1923 en raakte voltooid in 1925.

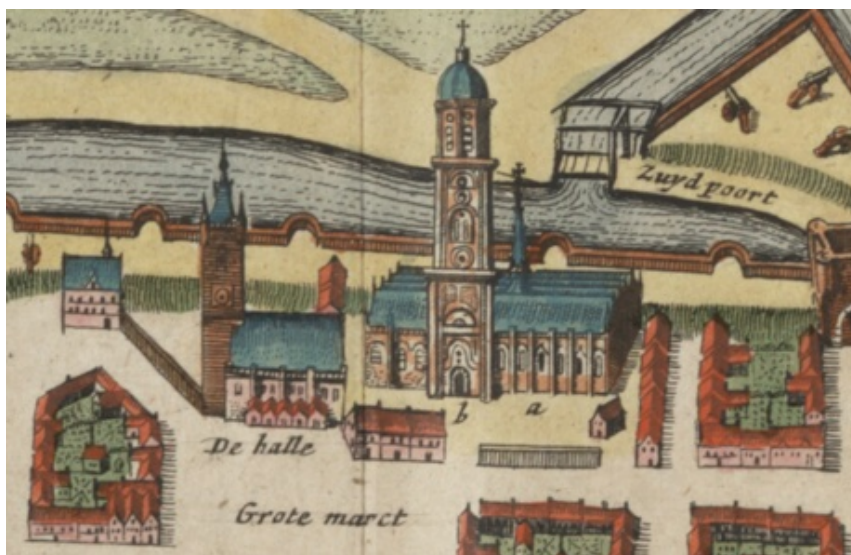
By Marc Ryckaert – Stadhuis Diksmuide -CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org>

²⁷ De latere baron en generaal Jacques de Dixmude waarvoor een standbeeld op de markt van Diksmuide werd opgericht.

Het Belfort van Nieuwpoort

Het belfort en de bijhorende hallen van Nieuwpoort vormen een typevoorbeeld van de middeleeuwse kleine Vlaamse halle. Dit oorspronkelijk laatgotische complex bestaat uit een graanhal met aan de oostzijde een ingebouwde belforttoren van 35 meter hoog. Vanwege de grote cultuurhistorische waarde behoort het belfort tot de 56 belforten in België en Frankrijk die door UNESCO zijn erkend als werelderfgoed.

De totstandkoming van het complex verliep in twee voorname fasen. Hoewel directe historische bronnen uiterst schaars zijn — de vroegste schriftelijke vermelding van een halle als gebouw klimt terug tot 1292 — dateert de huidige belforttoren uit het einde van de 13de of het begin van de 14de eeuw. De oorspronkelijke bijbehorende hal was in die periode mogelijk een houten constructie. Na de verwoestende plundering van Nieuwpoort in 1383 werden de hallen grondig herbouwd.

Grote markt Nieuwpoort met Halle en belfort Flandria Illustrata sanderus 1641

Tijdens de Eerste Wereldoorlog is de toren gedynamiteerd en werd de halle, samen met de hele stad, bijna volledig verwoest.

In 1921-1923 zijn het belfort en de Halle naar historisch model heropgebouwd onder de leiding van architect J. Vierin [Brugge]. De bekroning is nu uitgewerkt waardoor het belfort meer aanleunt bij de streekeigen kerktorens.

Belfort en graanhalle Nieuwpoort Door flamenc - Eigen werk, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10389441>

GEVOLGEN VAN DE OPNAME VAN EEN GEBOUW OP DE UNESCO WERELDERFGOEDLIJST.

Prestigieus, zo'n plek op de Unesco werelderfgoed lijst !

Een erkenning als werelderfgoed heeft een sterke symboolwaarde en een potentiële aantrekkingskracht op bezoekers, maar historisch en economisch onderzoek nuanceert het automatische effect op erfgoedtoerisme. Keerzijde van de medaille zijn de verstrekende beheer- en bewakingsverplichtingen. Omdat de UNESCO-status toekomstige ruimtelijke en economische initiatieven kan beperken, tonen lokale overheden zich soms terughoudend ten aanzien van een kandidatuur.

Deze terughoudendheid vloeit voort uit de vereisten die aan een inschrijving verbonden zijn. Elke erkende site of elk monument moet in het dossier van de lidstaat opgedeeld worden in twee welomschreven gebieden: de daadwerkelijke kernzone en een beschermende bufferzone.

De kernzone is het erkend gebouw of de site:

Plan van de kernzone van stadhuis en belfort van Lo

Naast de kernzone moet ook een bufferzone worden ingesteld.
Voor het stadhuis en belfort van LO zien deze er als volgt uit:

Wat is nu een bufferzone?

UNESCO beschrijft een bufferzone als 'een gebied dat de erkende werelderfgoed site omringt of erbij aansluit en waarin bijkomende regels en beperkingen gelden over het gebruik en de ontwikkeling ervan. Die zone heeft zelf geen Uitzonderlijke Universele Waarde maar kan wel invloed hebben op de werelderfgoed site die ze begrenst. Het is een waardevol instrument voor het beheer van de sites van de werelderfgoedlijst. Het beschermt bijvoorbeeld tegen externe factoren zoals een hoogbouw of de inplanting van een industriezone naast werelderfgoed.

Wil een bouwheer of ontwikkelaar werken uitvoeren aan of in de buurt van werelderfgoed? Dan is het belangrijk om rekening te houden met de Uitzonderlijke

Universele Waarde van dat werelderfgoed. UNESCO verwacht dat die niet aangetast wordt door nieuwe ontwikkelingen en dat de authenticiteit en integriteit gewaarborgd blijven.

Om dit juridisch te verankeren, werd artikel 35, §3 opgenomen in het Besluit van de Vlaamse Regering van 27 november 2015 (tot uitvoering van het Omgevingsvergunningsdecreet van 25 april 2014). Dit artikel bepaalt dat vergunningsaanvragen voor percelen binnen een kern- of bufferzone van werelderfgoed in specifieke gevallen verplicht voor advies moeten worden voorgelegd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Dit agentschap heeft de bevoegdheid om bindende beperkingen of aanpassingen aan de bouwplannen op te leggen, om zo de historische integriteit van de site te waarborgen.

UNESCO - IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

Naast materieel erfgoed richt de internationale zorg zich op de levende cultuur. De UNESCO-conventie van 2003 werd specifiek in het leven geroepen om immaterieel cultureel erfgoed te beschermen en te koesteren. Dit type erfgoed omvat een brede waaier aan menselijke uitingen, waaronder mondelinge tradities, muziek, dans, rituelen, feestelijke bijeenkomsten en sociale praktijken. Ook ambachtelijke vaardigheden en kennis over de natuur en het universum vallen hieronder.

Om dit kwetsbare erfgoed daadwerkelijk te vrijwaren, werd besloten een representatieve *Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid* op te stellen. Deze lijst dient niet alleen als instrument voor behoud en bescherming, maar maakt tevens de wereldwijde culturele diversiteit en menselijke creativiteit zichtbaar.

Verschillende West-Vlaamse cultuur- en volksgebruiken zijn inmiddels erkend als werelderfgoed van de mensheid. Op de representatieve UNESCO-lijst prijken onder meer:

1. **Brugge – Heilige Bloedprocessie** (2009)
2. **Oostduinkerke – Garnaalvisserij te paard** (2013)
3. **België – Biercultuur** (2016)

DE BIERCULTUUR IN BELGIË

INLEIDING

Onze rijke biercultuur maakt deel uit van onze identiteit en behoort tot het cultureel erfgoed van ons land. We krijgen hiervoor nu internationale erkenning, want op 30 november 2016 kreeg deze een plaats op de Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid.²⁸

Deze erkenning is opvallend, aangezien het Belgische aandeel in de globale bierproductie kwantitatief bescheiden is. Het internationale gewicht van de Belgische biercultuur schuilt echter niet in het volume, maar in de uitzonderlijke diversiteit en rijkdom van de traditie.

De Belgische biercultuur kenmerkt zich door een enorme variatie aan brouwtechnieken en stijlen. Het brouwlandschap wordt bevolkt door zowel eeuwenoude familiebrouwerijen en ambachtelijke microbrouwerijen als grootschalige producenten met een wereldwijde uitstraling.

Honderden actieve brouwerijen en bierfirma's houden dit erfgoed levend en brengen samen een assortiment van duizenden authentieke, lokale en typische bieren op de markt.²⁹

Binnen de Belgische biersector wordt een formeel onderscheid gemaakt tussen twee organisatievormen, zoals gedefinieerd door bierliefhebbersvereniging Zythos vzw³⁰

- **Brouwerij:** een onderneming die beschikt over een eigen brouwinstallatie en deze actief inzet voor het brouwproces van haar eigen bieren.
- **Bierfirma:** een onderneming die bieren op de markt brengt en commercialiseert, maar zelf niet over een erkende brouwinstallatie beschikt. Het daadwerkelijke brouwen wordt uitbesteed aan derden (internationaal ook wel aangeduid als een *gypsy brewery* of huurbrouwerij).

Het is precies het samenspel tussen deze traditionele brouwerijen en vernieuwende bierfirma's dat zorgt voor een ongeëvenaarde rijkdom aan smaken, kleuren en productiemethoden — een van de absolute pijlers van het Belgische culturele en gastronomische erfgoed.

²⁸ Beslissing 11. Com 10 b 5 van het Unesco Intergouvernementeel Comité voor het bewaren van immaterieel erfgoed genomen op 30 november 2016 in Addis Abeba.

²⁹ Sofie Vanrafelgem in HLN van 7 augustus 2021- Nico Tanghe in de De standaard 1 februari 2021” En de Belg die brouwt voort” Het aantal bierproducenten is verdubbeld in vijf jaar tijd. Waar eindigt de hype van de *craft breweries*? Craft beer is bier dat op ‘ambachtelijke wijze’ wordt gebrouwen door kleine onafhankelijke brouwerijen.

³⁰ <https://www.zythos.be> Wat is nu precies het verschil tussen brouwerijen en bierfirma's?

EEN BEETJE GESCHIEDENIS.

In de Middeleeuwen was bier de drank van het gewone volk. Dat was zeker zo in de steden waar niet altijd drinkbaar water beschikbaar was, en bier dus veiliger was omdat dit bij de bereiding gekookt en gefilterd werd.

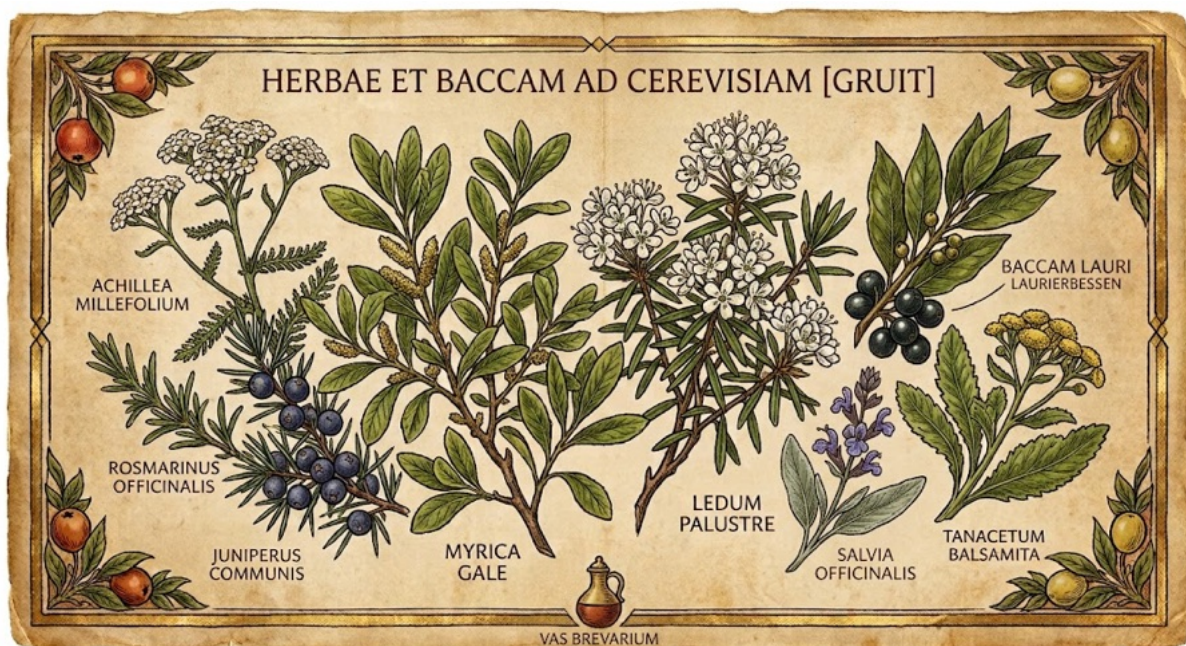
Reeds in de negende eeuw nam bier een centrale plaats in het dagelijks leven in. Dat blijkt onder meer uit de *Capitulare de villis*, het befaamde landgoederenbesluit dat Karel de Grote rond 800 liet opstellen. In deze wetgeving verordonneerde de vorst dat op elk kroondomein gekwalificeerde brouwers aanwezig moesten zijn ("*bonos habeat artifices [...] cerevisiam fuerit facere sciant*"). Dit illustreert dat de productie van bier toen al als een essentieel en professionaliserend ambacht werd beschouwd.

Tot in de 13e eeuw was het huiselijk brouwen dominant en een eventueel overschot werd verkocht of geruild. Ook in de kloosters en abdijen werd er volop gebrouwen.

Het bier van toen kan niet vergeleken worden met het huidige product. Het was plat, donker en werd voornamelijk uit houten bekens gedronken.

Voordat men met hop ging brouwen gebruikten ze gruit.

Dit is een mengeling van allerlei kruiden zoals gale, laurier, rozemarijn, salie, duizendblad maar ook laurierbessen. De inhoud van het mengsel kon ook per regio nog wel eens verschillen. Het gaf een vrij bittere, licht zurige smaak aan het bier. Dit komt vooral door de hoeveelheid gale in het mengsel. Door het toevoegen van honing of fruit werd deze kenmerkende smaak soms gemilderd.

Ondanks de opkomst van hop aan het einde van de tiende eeuw bleef het gruitmengsel nog honderden jaren in gebruik. De continuïteit van gruit werd in belangrijke mate in stand gehouden door het gruitrecht, een belasting op de ingrediënten waarmee de adel en lokale besturen aanzienlijke inkomsten genereerden. Dit fiscale mechanisme groeide uit tot een pijler van de middeleeuwse stadsfinanciën. Voor sommige steden vertegenwoordigde de belasting op de bieromzet en -productie namelijk vijftig tot vijfenzeventig procent van hun gehele stadsbegroting.

Vanaf de 14e eeuw ontstond een zekere professionalisering door schaalvergroting en werd het gebruik van hop algemeen. In die periode verdween het thuis brouwen stillaan en in bepaalde steden was er zelfs een verbod op de verkoop ervan.

In de zeventiende eeuw kregen onze regio's er een groot aantal biersoorten bij. De kleine brouwerijen floreerden, maar de Franse Revolutie bracht daar verandering in. Ze maakte niet alleen een einde aan de tot dan bloeiende brouwersgilde, maar verwoestte ook veel kloosters en abdijen, waardoor er een einde kwam aan heel wat brouwersactiviteiten.

In de 19e eeuw kwam het bierbrouwen in een echte stroomversnelling terecht. Op technisch vlak deden de stoommachines hun intrede [voor het oppompen van water en koken] alsook thermometers en koeleenheden.

Ook de bacteriologie zorgde voor een ware revolutie. Tot dan waren ze eigenlijk onwetend over het juiste verloop van het gistproces maar Louis Pasteur deed heel wat ontdekkingen op het vlak van het gisten en conserveren van voedsel via pasteurisatie. Dit zorgde ervoor dat de brouwerijen een nieuwe weg konden inslaan. De verschillende gistsoorten, die allemaal resulteerden in een eigen smaak, inspireerden honderden brouwers om hun eigen bier te brouwen, elk met zijn eigen specifieke smaak. Rond 1900 waren er in ons land een kleine 3000 brouwerijen.

Recent is de aandacht voor streekbieren sterk toegenomen en zijn ook de zogenaamde microbrouwerijen in opmars die een zeer beperkte hoeveelheid bier produceren en die de doelstelling “kwaliteit boven kwantiteit” hoog in het vaandel dragen.

Met onze grote verscheidenheid aan bieren en bierstijlen bekoren we mensen over de hele wereld.

HET BROUWPROCES

Bier is een natuurlijk streekproduct, opgebouwd uit vier basiselementen: water, gerst, hop en gist. hoewel het brouwproces stoelt op een eeuwenoud en in essentie eenvoudig principe, vereist de praktische uitvoering een aanzienlijke mate van ambachtelijk vakmanschap. En hoewel de brouwtechnieken door de eeuwen heen ingrijpend zijn gemoderniseerd, is de kern van het procedé nagenoeg onveranderd gebleven. Het zijn juist de talloze variaties in ingrediënten en bereidingswijzen die het uiteindelijke smaakprofiel bepalen.

Stap 1 Mouten

De eerste stap in het brouwproces is het mouten. Hierbij weekt de gerst eerst in water tot de graankorrel zich volledig heeft volgezogen. Vervolgens krijgt het graan de kans om in warme ruimtes te ontkiemen. Tijdens dit proces vormt de korrel enzymen — specifieke eiwitten die in staat zijn om het aanwezige zetmeel later om te zetten in suikers. Zodra de gerst voldoende is ontkiemd, worden de korrels bij hoge temperatuur gedroogd om de kieming te stoppen; deze droogfase noemt men het *eesten*. Het eindproduct van deze bewerking is mout.

Tot in de jaren 1920 werd dit gehele traject, van mouten tot brouwen, onder één dak uitgevoerd binnen een gecombineerde brouwerij-mouterij. Tegenwoordig kopen vrijwel alle brouwerijen — ook de kleinere ambachtelijke bedrijven — hun mout kant-en-klaar aan bij gespecialiseerde mouterijen.

Stap 2 schroten

Om bier te kunnen brouwen is het nodig om de gebruikte moutkorrels te breken, een moutkorrel is namelijk vrij hard. Dit proces wordt **schroten** genoemd.

Stap 3 en 4 Maischen en filteren.

Tijdens het maischen wordt de geschrote mout gemengd met warm water. De enzymen die tijdens dit proces vrijkomen breken het zetmeel in de mout af tot enkelvoudige suikers. Het mengsel dat uit dit proces voortkomt heet **wort** en bevat hoofdzakelijk de vrijgekomen enkelvoudige suikers. De vaste deeltjes die achterblijven noemt men **draf** en dat wordt nogal eens als diervoedsel gebruikt.

Stap 5 Wort koken en toevoegen van hop.

Het wort gaat in de brouwketel en wordt aan de kook gebracht. Tijdens het koken wordt de hop toegevoegd om het bier zijn kenmerkende smaak te geven. Na het koken is het zaak het bier zo snel mogelijk af te koelen voor de gisting

Stap 6 Gisten

Een belangrijke manier om bier te onderscheiden is het gistingsproces. Gisten is een fermentatieproces waarbij glucose in alcohol en koolzuur wordt omgezet.

Er zijn 3 manieren van gisten:

Vooreerst de hoge gisting, ook wel bovengisting genoemd. Het gistingsproces van het bier vindt plaats bij een relatief hoge temperatuur van 15 tot 20 graden Celsius. Tijdens dit proces blijft de gist op het brouwsel drijven. Vandaar de naam hoge gisting.

Hoge gisting is een niet zo eenvoudig proces, vandaar dat het resultaat nogal kan variëren. Hoge gisting was vroeger het meest gebruikte proces, omdat de koelinstallaties [die nodig zijn om bier bij een lage temperatuur te kunnen bewerken,] nog niet bestonden. Onze bekendste hoge gegiste bieren zijn de trappistbieren o.a. Westmalle en West-Vleteren; en ons hele gamma van andere lekkere bieren uit de streek zoals St Bernardus, Oerbier, Jus de Mer, de Blonde Keikop en vele andere.

Lage gisting wordt ook wel eens ondergisting genoemd. Het gistingsproces van het bier vindt plaats bij een relatief lage temperatuur, meestal tussen de 4 en 15 graden Celsius. Tijdens dit proces zet de gist zich af op de bodem van de kuip, vandaar de naam.

Tegenwoordig wordt vrijwel overal ter wereld op grote schaal laag gistend bier gebrouwen, hoofdzakelijk pils. Jupiler, Maes en Stella zijn maar enkele voorbeelden van Belgische bieren die tot stand komen via lage gisting.

Spontane gisting

Zoals de naam al doet vermoeden gebeurt dit op een spontane manier. Het bier wordt blootgesteld aan de open lucht en laat het natuurlijke gisten aan het werk gaan. Omdat dit zo moeilijk te beheersen valt zijn er nog maar weinig bieren die zo worden gebrouwen. De Belgische lambiekfamilie is een van de uitzonderingen op deze regel. Brouwerijen waar nog lambiek, het basisproduct van Geuze en Kriek, wordt gebrouwen zijn o.m. Girardin te St-Ulriks-Kapelle en Boon te Lembeek.

Stap 7 Rijpen [of lageren]

Als het brouwproces compleet is, moet het bier nog enkele dagen tot weken rijpen voordat het klaar is om te drinken.

Afbeelding overgenomen van de website kennisinstituut bier
<https://www.kennisinstituutbier.nl/brouwproce>

De Dolle brouwers te Diksmuide-Esen

De Dolle Brouwers, Diksmuide -esen Door Nancy W Beach - Eigen werk, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=42449162>

In 1835 startte de familie Nevejan met de brouwerij St.-Henricus die enkele jaren later overgenomen werd door de familie Costenoble. Deze bracht tafelbieren, bieren van hoge gisting, een bier van lage gisting en het patersbier Cosmos op de markt.

Een vooroorlogs zicht op brouwerij Costenoble en het brouwershuis. Nu is hier brouwerij de 'Dolle Brouwers' gevestigd. Uit de Westhoek verbeeldt - <https://westhoekverbeeldt.be>

In 1980 nam de familie Herteleer uit Roeselare de brouwerij over en werden De Dolle Brouwers geboren.³¹ Deze brouwen met Esens putwater, Belgische mout, Poperingse hop en een zelf ontwikkelde complexe gist bieren met een fruitige zurige afdrank. Je herkent de bieren aan hun kleurrijk strikje rond de flessenhals.

Bieren: onder meer het klassieke *Oerbier*, *Arabier*, *Boskeun* en *Dulle Teve*

Brouwerij Verstraete, [Bierfirma] te Diksmuide

Diksmuide Grote Dijk, Vanneste Pol, CC BY 4.0

³¹ De naam De Dolle Brouwers komt overigens van een fietsclubje 'De Dolle Dravers' de twee broers Herteleer, Dirk Coussée en Bernard Veranneman. Bij de fietsers was er niet alleen een parate kennis van afstanden en hellingen, maar ook van de regionale biercultuur: De Dolle Brouwers was geboren zie www.oerbier.be

Al in 1448 werd café Den Papegaei in Diksmuide vermeld in een keure. Het café bevond zich dan in het drukke havenkwartier, bij de Kleine en Grote Dijk en werd omringd door tal van schipperscafés en afspanningen.

Een zicht vanop de Appelmarktbrug op herberg (afspanning) Den Papegaei. Bovenaan zien we muurankers met de initialen VDM. Dit staat voor Van Diemen. Het bouwjaar staat ook met ankers aangeduid: 1631 (?). Deze foto werd getrokken omstreeks 1908. Dezelfde foto bestaat ook met 1 toegangsdeur. Hier zien we er twee, de linker deur was de ingang voor herberg Den Pape, de rechterdeur was de ingang voor het andere café, Den Gaei. Uit Westhoek verbeeldt <https://westhoekverbeeldt.be>

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het pand met de grond gelijkgemaakt, om na de oorlog te worden heropgebouwd ter hoogte van huisnummer 13.

Vandaag kan je hier de blonde Papegaei kopen. Gebrouwen en gebotteld door Adam Verstraete in brouwerij DECA. Het is een artisanaal bier, waar alleen natuurlijke grondstoffen aan te pas komen. Water, gerst, tarwe, haver, suiker, kruiden, gist en Belgische hop. Het volledige brouw- en gistingsproces neemt twee maanden in beslag, maar het resultaat mag er zijn. Een bier van hoge gisting en met her-gisting in de fles. Niet gefilterd, niet gepasteuriseerd, fris, bitter en gezegend met een zachte, fruitige afdronk.

<http://papegaei.be>

Brouwerij Werbrouck, Roesbrugge

<https://www.brouwerij-werbrouck.be/>

In Roesbrugge, vlak aan de grens met Frankrijk is de artisanale brouwerij Werbrouck gevestigd. Volgens aloude brouwmethodes met eigen recepten wordt het bier gebrouwen. De brouwerij werd opgericht begin 2018 door brouwer Conrad, zoon Sam en diens vrouw Lien. De bieren worden gebrouwen met 100% Poperingse hop in het historische pand Den Gouden Arend, waar je tevens lekkere gerechten kan eten waarbij de bieren perfect tot hun recht komen

Bieren

<https://www.brouwerij-werbrouck.be/>

BROUWERIJ ERFGOED

Erfgoed site biercultuur: Mout en brouwhuis de Snoek te Fortem

Brouwerij De Snoek Door Himpe, Koen - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/228595>, CC BY 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=86247725>

Sinds begin van de 20 eeuw zijn er in ons land een massa brouwerijen verdwenen.³²

Een sprekend voorbeeld van dit historische brouwpatrimonium is de voormalige brouwerij-mouterij *De Snoek* in het gehucht Fortem (Alveringem). Na het staken van de bedrijfsactiviteiten namen vrijwilligers in 1985 het initiatief om het bedreigde complex te redden. Dit leidde in 1987 tot de oprichting van de werkgroep *Industriële Archeologie Westhoek* — het latere *Westhoek Monumenten* vzw —, die de brouwerijgebouwen en het achterliggende perceel in 1989 in erfpacht nam. De historische waarde van het site-ensemble werd op 31 mei 1991 officieel erkend met een bescherming als monument, waarna met overheidssteun een omvangrijk restauratietraject van start ging.

Tegenwoordig geldt het *Mout- & Brouwhuis De Snoek* als het meest authentiek bewaarde brouwerscomplex in Vlaanderen, Wallonië en Frans-Vlaanderen. Omdat de negentiende-eeuwse brouw- en moutuitrusting er nagenoeg volledig intact is gebleven, biedt deze locatie een ongeëvenaard inzicht in de artisanale productiewijze van vóór de industriële schaalvergroting.

En tot slot is er altijd wel één of ander brouwsel over om in de museumherberg de dorst te lessen.

Met het aanvangen van het project *Mout- & Brouwhuis De Snoek* in 1989 schreef vzw Westhoek Monumenten een uitgesproken visie neer: de Vlaamse gemeenschap hernieuwd bewustmaken van haar rijkgeschakeerde bierhistorie.

Het speerpunt van dit initiatief vormde de uitbouw van de voormalige dorpsbrouwerij tot een toonaangevend en authentiek museumcomplex. Deze

³² Calderon Adelijn, *Verdwenen brouwerijen van België*, Mens en Cultuur, 2012 een werk van meer dan 500 pagina's over meer dan 600 verdwenen brouwerijen.

materiële erfgoedzorg werd gaandeweg aangevuld met een wetenschappelijk luik. Sinds 1996 publiceert de vzw op regelmatige basis binnen de reeksen *Cultuurtoerisme in de Westhoek* en *Het Vlaams brouwbedrijf in historisch perspectief*. Deze diepgaande monografieën beogen het lokale brouwverleden systematisch vast te leggen en daarmee de verankering van dit culturele patrimonium te ondersteunen.

Het brede spectrum van dit onderzoek blijkt uit de reeds verschenen themastudies, die variëren van het herbergleven in Fortem en de brouwtraditie van Reninge tot de historiek van markante brouwerijen en families zoals De Dolle Brouwers (Esen), de familie Nevejan (Diksmuide/Beerst), brouwerij St. Louis (Lo) en *La Fabrique* (Veurne).

<https://www.desnoek.be/publicaties/>

DE GARNAALVISSERIJ TE PAARD IN OOSTDUINKERKE

VISSEN : EEN EEUWENOUDE ACTIVITEIT.

De visserij is een van de oudste menselijke bezigheden; de allereerste sedentaire nederzettingen waren naar alle waarschijnlijkheid dan ook vissersgemeenschappen. Lang voordat de mens zich met vaartuigen op zee waagde, vond de visserij plaats vanaf het strand. Het ritme van eb en vloed bood de kustbewoners de gelegenheid om uiteenlopende vormen van strandvisserij te ontwikkelen. Aan de Vlaamse kust vormde deze ambachtelijke strandvisserij een welkome en essentiële aanvulling op het dagelijkse voedingspatroon.

VISSEN TUSSEN EB EN VLOED [PASSIEVE STRANDVISSERIJ]

Bij de “passieve” strandvisserij worden allerlei netten in de getijdenzone uitgezet om pas later (bij laag tij) geledigd te worden.

Er werden [en worden] verschillende types passieve strandvisserij beoefend met : platte netten, kartenetten, fuiknetten³³

Een aantal van deze kartenetten stonden vast opgesteld en dit gedurende verschillende maanden.

KRUIEN [ACTIEVE STRANDVISSERIJ]

Een actievere manier om te vissen is kruien waarbij de netten geduwd worden. Deze steeknetvisserij is een heel oude vorm van strandvisserij. Bij het vissen met het steeknet duwt de visser(in) het net voor zich uit. Hierbij stond hij of zij vaak tot aan het middel in het water. Het net was vastgebonden aan een horizontale houten lat, de schee, en aan de dromstok of houten steel waarmee het vistuig door het water werd geduwd. Het kruien begon zodra de watertemperatuur dit toeliet. Meestal was dit vanaf maart of april.

In de meeste gevallen waren het vrouwen , de zogenaamde stienestekers, die garnaal gingen kruien ,terwijl hun man soms maandenlang op zee was .Zo konden zij wat bijverdienen. ³⁴

³³ Voor een complete uiteenzetting over de diverse methoden van passieve strandvisserij zie <https://www.recreatievezevisserij.be/Vistechnieken/Passieve-strandvisserij>

³⁴ https://www.facebook.com/p/Stienesteekers-in-fotos-Oostduinkerke-100066390649120/?locale=nl_BE

Zij waren dik aangekleed en droegen soms een oud kostuum van hun echtgenoot met daaronder versleten oude dekens die ze rond het lichaam wikkelden. Sommigen trokken tot drie mannenbroeken aan.

Na het kruien, het kuisen en het koken, werd een gedeelte van de vangst gebruikt voor het eigen huishouden en met de overschot werd geleurd. “Zowel mensen van het dorp als toeristen waren zot van garnalen.

Was de vangst uitermate goed geweest, dan trokken ze met de tram naar de vismijn van Duinkerke.

GARNALEN VISSEN TE EZEL OF TE PAARD

Wie over paardenvissers spreekt, denkt automatisch aan Oostduinkerke, maar vroeger werd er overal langs onze kust met paarden gevist. Ook in Noord- Frankrijk, Zuid-Engeland, Duitsland en Nederland. Het paardenvissen heeft evenwel het langst standgehouden aan de Vlaamse Westkust.

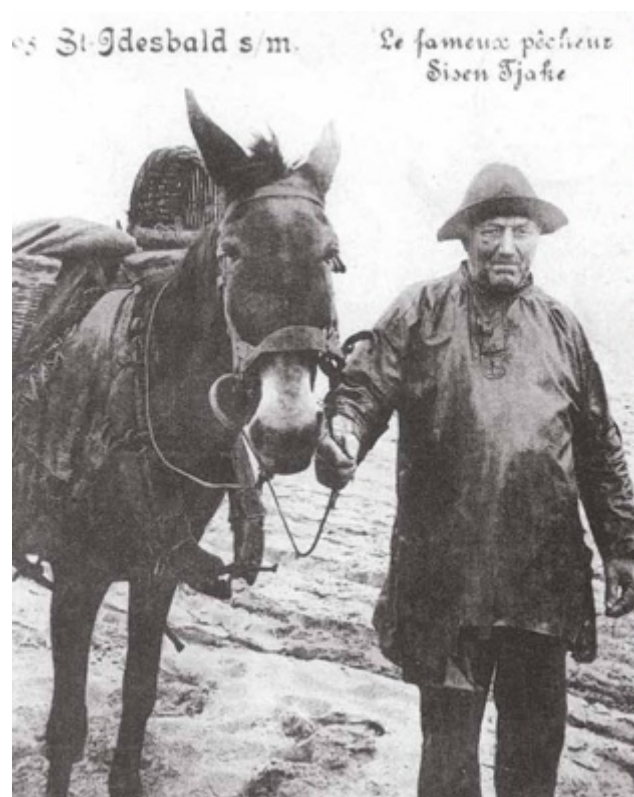
Na de Eerste Wereldoorlog gebruikten ze voor de garnaalvisserij ook muildieren, die ze voor weinig geld kon overkopen uit de geallieerde legerstocks. Een muil was taai en volhardend en minder veeleisend wat zijn voedsel betrof .

Het waren vroeger voornamelijk duinboertjes en zelfstandige handelaars die met hun paard of muil gingen vissen als nevenactiviteit.

De garnalen, gevangen door paardenvissers, werden voor een groot deel aan plaatselijke handelaars verkocht. Bij groot aanbod brachten ze de vangst naar Duinkerke waar die soms per trein naar Parijs werd vervoerd.

Vanaf de jaren 1930 werden de muildieren te oud en velen gaven er de brui aan. Vissers die actief bleven, schakelden over op het paard.

Na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal paardenvissers voortdurend af. In De Panne, Nieuwpoort en Lombardsijde verdween de garnaalvisserij te paard rond 1960, in Koksijde in 1968. Het brede strand van Oostduinkerke vormt een ideale voedingsbodem voor garnaal die leeft tussen de banken in ondiepe kellen. Het vissen wordt niet gehinderd door golfbrekers. Beide elementen hebben ertoe geleid dat deze vorm van strandvisserij het langst op het strand van Oostduinkerke heeft standgehouden. Vandaag houdt enkel nog een groepje Oostduinkerke paardenvissers de eeuwenoude traditie in eer.

De garnaalvisserij te paard is een ambachtelijke vaardigheid die nauw verbonden is met de natuur: een goede kennis van de zee, de zandstrook en een groot vertrouwen in en respect voor het paard zijn onontbeerlijk. Het is traditie die doorgegeven wordt van generatie op generatie. Volgens de website van de

paardenvissers zijn er thans nog 15 erkende paardenvissers actief onder wie 1 vrouw.³⁵

Dit immaterieële erfgoed is echter van belang voor de hele gemeenschap van Oostduinkerke en Koksijde, die de garnaalvisserij te paard als belangrijk voor hun identiteit beschouwen.

Garnaalvissers ODK in stoet Door Abxbay - Eigen werk, Publiek domein,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11019396>

UNESCO WERELDERFGOED

In 2009 werd de garnalenvisserij te paard in Oostduinkerke door toenmalig Vlaams minister van cultuur Joke Schauvliege opgenomen in de Inventaris Vlaanderen voor immaterieel cultureel erfgoed en op 4 december 2013 werd tijdens de jaarlijkse vergadering van de UNESCO, die plaatsvond in Bakoe (Azerbeidzjan), de garnaalvisserij te paard opgenomen in de representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid.³⁶

³⁵ <https://ordevandepaardevisser.be/oud/leden.html>

³⁶ **DECISION OF THE INTERGOVERNMENTAL COMMITTEE: 8.COM 8.5**

UNESCO IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED EN HET REGISTER VAN DE VOORBEELDPRAKTIJKEN

Met dit register worden goede borgingsmaatregelen in de kijker gezet om erfgoedgemeenschappen, experts en lidstaten te inspireren voor de borging van hun immaterieel cultureel erfgoed. Voor Vlaanderen zijn o.m. de volgende elementen ingeschreven op de lijst:

- De Volksspelen [2011]
- De Beiaardcultuur [2014]

DE BEIARDCULTUUR IN VLAANDEREN

Vredesbeiaard met tuimelaar.jpg Door Marc Vew - Eigen werk, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=82978381>

INLEIDING

“Typisch ‘Vlaams’ is de klokkenmuziek die de sfeer in onze binnensteden bepaalt. Vijfhonderd jaar geleden werden de klokken in kerktorens en belforten omgebouwd

tot muziekinstrumenten en ze creëerden het oudste muzikaal massamedium uit de geschiedenis”³⁷

De beiaarden zijn er nog steeds, wat Unesco in 2014 ertoe heeft aangezet ze te erkennen als een voorbeeld van praktijk van borging van ons immaterieel cultureel erfgoed.³⁸

VAN KLOK NAAR BEIAARD.

Klokken bestaan al sinds de oudheid; in onze streek hangt het eerste gelui samen met de verspreiding van het christendom en komt het gebruik van klokken in kerkelijk verband op gang. De klokken vormen een ideaal middel om de gelovigen op te roepen om op te staan, te slapen, te bidden en de eredienst bij te wonen.³⁹ Met de opkomst van de steden wordt de louter religieuze functie langzamerhand uitgebreid met een aantal maatschappelijke taken, terwijl ook het aantal klokken in één toren toeneemt. De klok wordt een belangrijk communicatiemiddel dat het ritme van de middeleeuwse stedeling bepaalt.

Zo is er de **banklok**, speciaal bestemd voor bekendmakingen van de stedelijke overheid.

De **brandklok** waarschuwt de bevolking voor brand en andere gevaren, een andere klok kondigt het openen en sluiten van de stadspoorten aan, de "**werckclocke**" roept de actieve bevolking op om aan het werk te gaan ... Tot ver in de 19de eeuw was de klok een zuiver gebruiksmiddel.

Het luiden van de klokken gebeurde d.m.v. een touw waardoor de binnenkant van de klok tegen de klepel sloeg.

EERSTE UUR - KLOKKEN

Rond 1350 verschijnen de eerste publieke uurwerken, zonder wijzerplaat, op de stadstorens en de omwonenden moeten dus luisteren naar het uurwerk om de tijd te kennen.

Door onoplettendheid kan de eerste van de aantal slagen gemist worden en om dit te voorkomen kreeg de uurklok het gezelschap van enkele klokjes die burgers verwittigen dat de klokslag zal komen.

Met het gebruik van deze voorslag was de geboorte van de beiaard een feit.

³⁷ Andreas Dill en Luc Rombouts in 'Zingende Torens'.

³⁸ Beslissing 9 com.9b1 genomen op het negende intergouvernementeel comité ter behoud van het immaterieel cultureel erfgoed, gehouden op het UNESCO-hoofdkwartier in Parijs van 24 tot 28 November 2014.

³⁹ In de uiterst godsdienstige middeleeuwse maatschappij werd door monniken en priesters maar ook soms door leken het dagelijkse officiële publieke gebed [het getijdengebed] van de Rooms-Katholieke Kerk gerespecteerd: De metten om middernacht, de lauden rond zonsopgang, de priem rond 6 uur, de terts rond 9 uur, de sext rond 12 uur, de none rond 15 uur, de vespers rond 17 uur en de completeen rond 20u.

DE BEIAARD.

Het woord beiaard wordt voor het eerst vermeld in het epos “Van den Vos Reynaerde” rond het jaar 1260. Wanneer Tibeert de kater en Reinaert de vos bij de pastoor muizen gaan vangen, worden ze betrapt en de kater:

*spranc dien pape tusschen die been
In die burse al sonder naet,
Daermen dien **beyaert mede slaet.**
Dat dinc viel neder up den vloer.*

Nog voor er van een echt muzikaal gebruik sprake was, kon de beierman [van het Middelnederlands beieren of slaan] al meer gevarieerde ritmes voortbrengen door de klepels tegen de binnenwand van de stil hangende klokken te trekken in plaats van de klokken heen en weer te bewegen met lange luidtouwen.

Vanaf 1460 kreeg beieren ook een muzikale inslag en een aantal beiaardiers slaagde er al in liederen te spelen. Dit gebeurde via een beiaardklavier, ook soms stokkenklavier genoemd, met een manueel en pedaal. Aangezien de beiaard met de vuisten wordt bespeeld, staan de toetsen verder uit elkaar.

De toetsen zijn rechtstreeks verbonden met de klepels (de klepels zijn de klepels die tegen de binnenkant van de klokken slaan). Zodra je een toets indrukt, trekt een kabel via een soort hefboom aan de klepel.

De klok zelf hangt stil in een frame en beweegt niet. Het is de klepel aan de binnenkant die tegen de rand van de klok trekt om geluid te maken. Aan de andere kant van de klepel zit een stalen veer vast. Deze veer zorgt ervoor dat de klepel na de slag meteen weer terugveert naar zijn originele plek, zodat de klok vrij kan blijven klinken.

Ondertussen werd de voorslag gemechaniseerd en nu ook via computer aangestuurd zodat naast de concerten van de beiaardiers op een bepaald tijdstip de beiaard automatisch een liedje speelt.

De beiaard was, en is prominent aanwezig in de lage landen maar daarbuiten eerder een zeldzaamheid.

By Jonathunder - Own work, GFDL 1.2, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9929550>

BEIAARDEN “BACHTEN DE KUPE.”

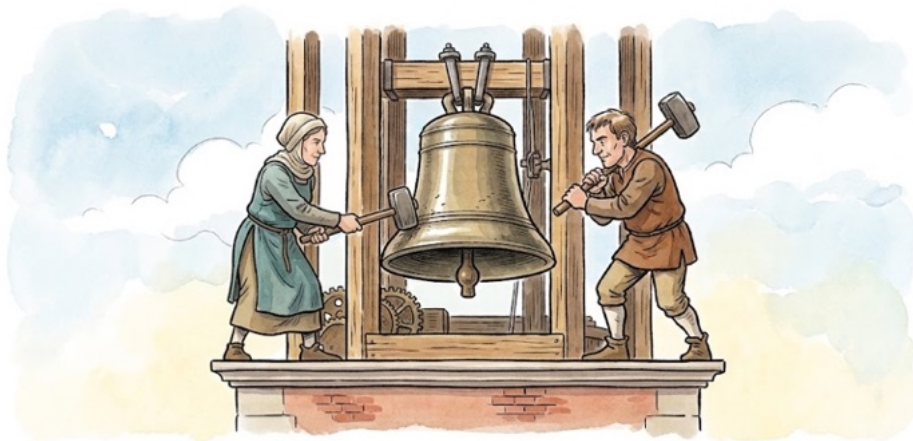
Er zijn nog 3 beiaardiers actief: in Diksmuide, Nieuwpoort en Veurne.

Gemeente	Toren	Aantal klokken	beiaardier	aut
Diksmuide	Belfort	30	Wim Berteloot	15'
Nieuwpoort	OLV Kerk	67	Els Debevere	15'
Veurne	St Niklaas kerk	118	JP Hautekiet	15'

GESCHIEDENIS VAN DE BEIAARD VAN DIKSMUIDE⁴⁰

Eerste voorslag met jacquemarts.

In 1408 bezat Diksmuide een uurklok met een mechanisme in de Sint-Niklaaskerk en in 1444 werd een uurwerk aan de buitenzijde van de kerk gehangen. Ook waren **jacquemarts** aanwezig,⁴¹ genoemd de Zot en de Zottin.

In 1531 werden de “cloxkens van thorloge” naar Brugge gebracht om hergoten te worden. Ook het horloge werd naar leper gebracht om te worden hersteld.

⁴⁰ Korte samenvatting van het artikel van Janssens, Liesbeth “De geschiedenis van de beiaard van Diksmuide” op de site van de Vlaamse Beiaard Vereniging <https://www.beiaard.org/site/node/23>

⁴¹ (Fr., Eng. **striking jack**), mechanische pop die met een hamer de uren en kwartieren op een klok of bel slaat. In de middeleeuwen kwamen zij veel voor op torenuurwerken en huisuurwerken. De oudste jacquemart dateert van ca. 1382 en was in Kortrijk vervaardigd voor de kathedraal van Dijon. De naam herinnert volgens sommigen aan de Franse boerenopstand uit het midden van de 14de eeuw, de Jacquerie; anderen zien in de term een samentrekking van ‘Jacques armé d'un marteau’. <https://www.ensie.nl/antiek-encyclopedie/jacquemart>

De eerste beiaard

In 1568 waren er dertien klokken en werden een nieuw klavier, trommel-speelwerk en beiaardcabine gemaakt.

17de eeuw

In 1668 brandde de toren af en werd de beiaard verwoest.

Op 5 februari 1699 werd besloten om de grote klok en de kleine klokjes van het klokkenspel te hergieten. Vermoedelijk werd de beiaard uitgebreid, misschien wel tot 30 klokken zoals in die periode gebruikelijk was.

18de eeuw

In 1721 teisterde een zware storm toren en beiaard, waarbij de haan en het kruis afbraken, de grote klok barstte, en de torenspits, het stadshorloge en het klokkenspel grote schade opliepen. Gedurende twee jaar heerste er grote bedrijvigheid om de nodige klokken te hergieten.

In 1761-62 werd er een beiaardwedstrijd gehouden om een nieuwe beiaardier te benoemen.

19de eeuw

Tijdens de Franse periode bleef de beiaard doorspelen. Op 22 februari 1853 liep de kerktoeren door blikseminslag zware schade op. Er werd besloten om de beiaard (ophanging van de klokken en torenuurwerk) te laten herstellen.

20ste eeuw

In 1914 werd de beiaard samen met de hele kerk in puin gelegd. Gedurende 21 jaar was er geen beiaard meer.

Huidige beiaard

In 1923 werd besloten om een nieuwe beiaard aan te schaffen en deze hangt nu in de belfortoren van het stadhuis.

De officiële receptie van de beiaard had plaats op zondag 27 oktober 1923.

Automatisch speelwerk

Bij de inrichting van de nieuwe beiaard, werd een trommeltje geleverd voor 40 hamers, met stiften voor de melodietjes "Dan mocht de beiaard spelen" en "Het loze vissertje". De trommel werd nooit verstoken omdat er geen extra toonstiften waren geleverd. In 1986 voerde Clock-o-matic N.V. [die over een erkenning restauratie door ambachtslieden beschikt] een restauratie uit.

Het klavier uit 1935 bleef behouden, de hamers van het automatisch spel werden vervangen door elektromagnetische hamers, gestuurd door een 'Cariomat 2000' speelcomputer.

GESCHIEDENIS VAN DE BEIAARD VAN NIEUWPOORT⁴²

DE EERSTE BEIAARD

Zoals in zoveel historische steden vindt de beiaard van Nieuwpoort zijn oorsprong bij een uurwerk op de Hallentoren.

Over het verdere verloop van de bouw van de Halle en het plaatsen van de beiaard spreken verschillende bronnen zich tegen.

Zeker is dat in de stadsrekeningen van begin van de 15de eeuw heel wat rekeningen te vinden zijn voor de Halle voor onder meer het plaatsen van een uurklok, vervanging van de wijzer, "nieuwe ingiene dienende ter huerclocke ter marct" te bouwen en 2 of 3 "appeelkens"⁴³ als voorslag.

In 1501-1502 werd Cornelis De Vos betaald om bij hem in Ieper een "houten man die de clocke slaet binnen der stede" te maken en te schilderen voor het vervoer naar Nieuwpoort.

Na 1578 is er veel veranderd: timmerlieden werden betaald om klokken op te hangen in de toren en daarvoor een windas te maken en Jan Dierickx, beeldhouwer in Brugge kreeg de opdracht twee houten mannen te maken om de klok te slaan. Deze twee houten mannen kregen de naam Herman en zijn zoon. Daardoor werd de bijnaam van de toren al gauw "Hermanstoren"

In de 25 daaropvolgende jaren wordt in de stadsrekeningen niets meer vermeld over de beiaard. Nieuwpoort maakte op dat moment moeilijke tijden door van bezettingen, plunderingen ... We kunnen aannemen dat er in die tijd niet veel geld beschikbaar was om beiaardiers te betalen.

Het is pas in 1608 dat er rekeningen teruggevonden worden, die vermelden dat de organist van de kerk, met name Jan dela Porte, de beiaard bespeelde. Hij herstelde de klokken en werd vergoed voor het bespelen van de beiaard in 1618 en 1619. In 1628-1629 werd Hendrick Grard vergoed voor "ghebeyerd t' hebben op de clocken van de Halle dezer stede."

In 1673 werd een nieuwe kerktoeren gebouwd en daar werden de klokken in overgebracht. Deze beiaard zal nog spelen tot in 1735. Daar de beiaard eigenlijk een

⁴² Korte samenvatting van het artikel van Debevere Els "Geschiedenis van de beiaard van Nieuwpoort" op de site van de Vlaamse Beiaard Vereniging <https://www.beiaard.org/site/node/56>

⁴³ (Zuidn.) kleine klokjes in een torenuurwerk, dienende tot voorslag. <https://www.ensie.nl/van-dale/appeelkens>

samenraapsel was van klokken van verschillende gieters zal de klank waarschijnlijk niet zo mooi geweest zijn.

DE TWEEDE BEIAARD

De tweede beiaard van Nieuwpoort zal niet, zoals de eerste, in de Hallentoren opgehangen worden, maar wel in een nieuwgebouwde toren naast de kerk. De eerste steen van deze nieuwe, losstaande, toren werd in 1631 gelegd.

Rond 1735 maakte het magistraat van Nieuwpoort plannen om de oude beiaard te vervangen door een nieuwe.

De plaatsing van de klokken gebeurde in maart en april 1736. Op het einde van het jaar 1737 was de beiaard volledig in orde en kon hij ingehuldigd worden.

In de opeenvolgende jaren zou de beiaard meerdere herstellingen ondergaan. In 1826 werden nog enkele klokken vervangen en in 1905 heeft men plannen om de beiaard te restaureren, maar deze werden nooit uitgevoerd.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de beiaard vernietigd. Het Belgisch leger liet op 17 oktober 1914 de toren dynamiteren omdat hij een te goed doelwit was voor de vijand.

DE DERDE BEIAARD

Na de Eerste Wereldoorlog start de heropbouw van Nieuwpoort. Ook de toren zal heropgebouwd worden, maar de uitvoering ervan wordt door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog uitgesteld tot na 1945.

De afwerking van de toren heeft plaats eind augustus 1952. Dan kan overgegaan worden tot het plaatsen van de beiaard.

Het stadsbestuur richt op 26 augustus een verzoek aan de koning om deze beiaard de naam "Koning Boudewijn-beiaard" ofwel "Boudewijnbeiaard" te mogen geven. Door het hof wordt daar negatief op geantwoord. Het is niet de gewoonte van de koning om zo'n gunsten toe te staan.

Op 2de pinksterdag 25 mei 1953 wordt de nieuwe beiaard ingehuldigd.

In december 1991 starten dan de werken voor de restauratie van de beiaard. Er wordt een nieuw automatisch speelwerk voorzien dat bestaat uit een elektronisch programmeerbaar uurwerk. Dit speelwerk bespeelt 36 klokken, of 3 octaven. De hamers werken op het elektromagnetische principe. De inhuldiging grijpt plaats op 11 juli 1992 en gaat gepaard met een academische zitting.

Tussen de beiaarden die de bonkige St. Niklaastoren ooit herbergde, bestaat er een zekere verwantschap onder de vorm van een klok. De Maria-klok, vulgo *bomtje*.

Volgens de legende zou dat *bomtje* gegoten geweest zijn in opdracht van een terdoodveroordeelde, en een eerste maal geluid hebben bij zijn terechtstelling.

Veurne was reeds in de 17 e eeuw in het bezit van een beiaard. Inderdaad, reeds in 1602 wordt Adrien du Pret als beiaardier vermeld.

Hoogstwaarschijnlijk is deze beiaard gegroeid in de toren: d.w.z.de ontwikkeling, van uurklok met appelkens tot volwaardig muziekinstrument.

In 1735 nam de Magistraat van Veurne het besluit een nieuwe beiaard te laten vervaardigen en deze te plaatsen in de St. Niklaastoren en als basisklok werd *bomtje* aangeduid !

Deze beiaard kende een, voor beiaarden althans, heel kort bestaan. Amper 60 jaar oud werden de klokken weggevoerd door de Fransen, in naam van de Revolutie. De Veurnse klokken werden waarschijnlijk naar de smeltovens gevoerd om het metaal ervan te laten dienen bij de fabricatie van geschut.

Het heeft ongeveer anderhalve eeuw geduurd vooraleer de stoere St. Niklaastoren opnieuw een zingende toren werd. Aan Marcel Michiels Jr., klokgieter in Doornik, werd de opdracht gegeven een nieuw spel van 47 klokken te gieten gebaseerd op het (in 1954 door hem) hergoten *bomtje*

Van de oude beiaardstoel, vervaardigd in 1735 uit stukken die reeds voor een andere klokstoel gediend hadden, kon niets meer dienen. De nieuwe klokken werden echter op nagenoeg dezelfde plaats in de toren opgesteld aan de marktzijde. Het klavier werd ondergebracht in de klavierkamer die omstreeks 1735, volgens plan, een verdieping lager gebouwd werd.

Op 26 augustus 1961 was heel de stad in een feestelijke stemming omdat de beiaard ingehuldigd werd. De feestelijkheden namen een aanvang met de wijding van de complete beiaardinstallatie door Z.E.H. Deken en een officieel gedeelte op het stadhuis.

⁴⁴ Korte samenvatting artikel van Bourgois Paul "Veurne als beiaardstad" Tijdschrift West-Vlaanderen nr 11 [1962] p.16

EEN NIEUWE BEIAARD IN BELFORT VAN LO

Reeds in 1525 was er in het Belfort van Lo een beiaard van 4 klokken. Zij werden toegevoegd aan de “uurklok” en dienden om het halfuur te slaan. In 1527 kwamen er nog 7 klokjes bij. Het horloge en de klokken verhuisden in 1565 naar de kerktoeren en bleven daar tot de verbouwing van het stadhuis klaar was. Het klokkenspel werd bij diverse herstellingen ook verder uitgebreid. Na 1753 vinden we geen documenten meer terug over de beiaard. Naar alle waarschijnlijkheid werden deze tijdens de Franse bezetting einde 18 eeuw in beslag genomen en gesmolten.

In 2006 werd een werkgroep opgericht om opnieuw een beiaard te krijgen. Door verkoop van klokjes en sponsering werd het nodige geld bijeengescharreld en in mei 2008 is een nieuwe beiaard feestelijk in gebruik genomen.

Lo was totdat moment het enige Belfort op de werelderfgoedlijst dat geen beiaard had. Het is geïnstalleerd door de firma Clock-o-Matic. De beiaard wordt elektronisch bediend en kent 27 melodieën. Een ervan is het melodietje van Sjamele Djoos, een lokale bekendheid.

UNESCO EN DE BESCHERMING VAN DE NATUUR.

Unesco zet zich niet alleen in voor het beschermen van cultuur en het bevorderen van de culturele diversiteit maar ook voor de natuur. Het is inderdaad onder de auspiciën van UNESCO dat in de stad Ramsar in Iran de Conventie over watergebieden [Wetlands] die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als verblijfplaats voor Watervogels op 2 februari 1971 werd afgesloten. Deze Conventie, is de oudste internationale, multilaterale overeenkomst over milieubescherming.

De IJzerbroeken door Marc Ryckaert - Eigen werk, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=95968595>

Ramsarconventie ter bescherming van wetlands en habitat van watervogels.

De verdragsluitende partijen verbinden zich er onder meer toe watergebieden (*wetlands*) van internationale betekenis af te bakenen en te beschermen. Bij de aanwijzing van deze gebieden wordt rekening gehouden met hun ecologische, botanische en zoölogische waarde, waarbij vooral hun functie als habitat voor watervogels centraal staat. Deze beschermde gebieden worden doorgaans aangeduid als **Ramsargebieden**.

De Wet van 22 februari 1979 stelde deze 'Conventie van Ramsar' voor België in werking.

Binnen het Vlaamse Gewest gaat het om:

- het Zwinreservaat in Knokke-Heist,

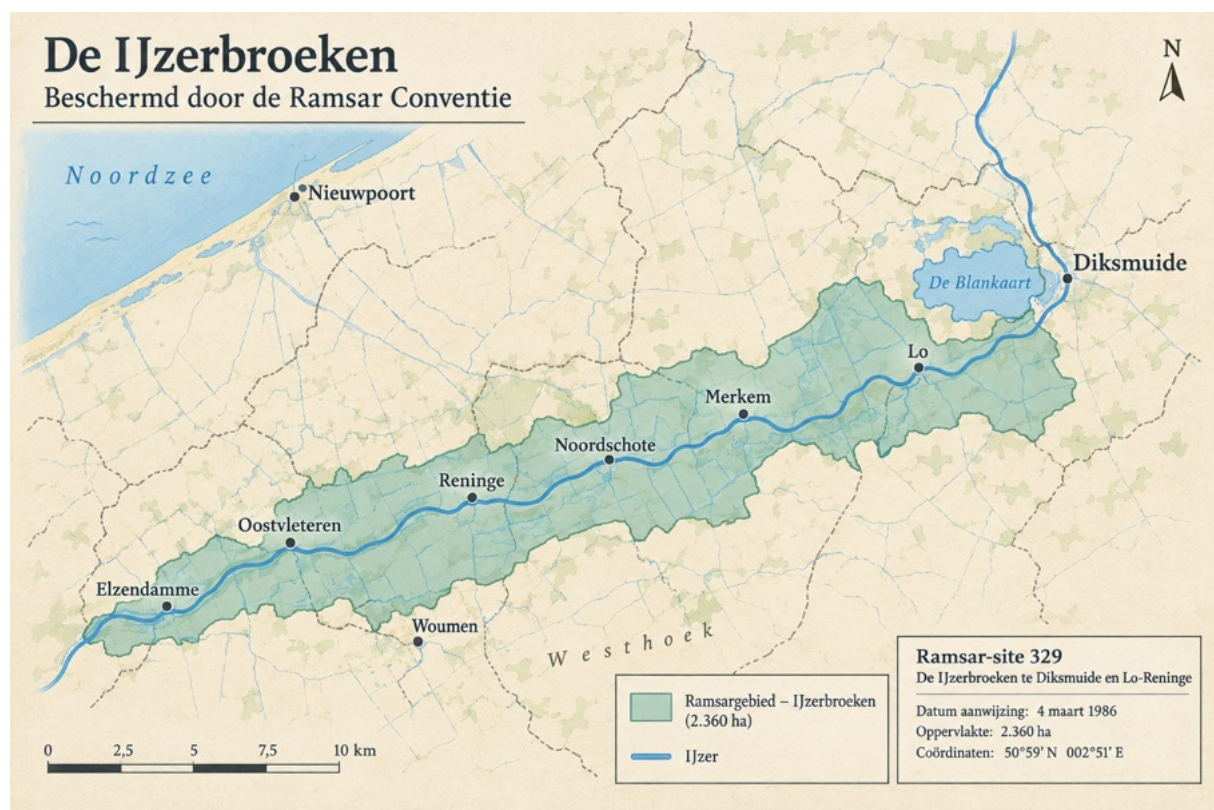
- de IJzerbroeken tussen Lo-Reninge en Diksmuide, en De Blankaart,
- de Schorren in Doel, het Galgenschuur in Lillo en het Groot Buitenschoor in Zandvliet,
- de Kalmthoutse Heide in Kalmthout,

De Vlaamse banken voor de Westkust werden eveneens aangeduid. Deze liggen in de territoriale wateren en vallen onder federale bevoegdheid.

Elk land engageert zich om in de aangeduide watergebieden (wetlands) en de er voorkomende populaties van watervogels zo goed mogelijk te beschermen. Dit gebeurt o.a. door wetenschappelijk onderzoek, door een goed beheer en door de opleiding van deskundig personeel voor onderzoek, beheer en bewaking.

DE IJZERBROEKEN

Dit natuurgebied geniet niet alleen bescherming als Ramsargebied maar is ook een vogelrichtlijngebied beschermd door Europese en Belgische wetgeving ⁴⁵

⁴⁵ Richtlijn 79/409/EEG van de Raad dd. 2 april 1979 inzake het behoud van het vogelbestand. Alle Vlaamse Ramsargebieden zijn tevens Vogelrichtlijngebieden.

De **IJzerbroeken** vormen een uitgestrekt geheel van overstroombare gras- en broeklanden langs de rechteroever van de IJzer, tussen Haringe en Diksmuide.

Langs deze grotendeels onbedijkte rivieroever ligt meer dan **4.000 hectare weideland**. Het gebied behoort tot de natste landschappen van Vlaanderen. Door het geringe verval van de IJzer kan het rivierwater bij hevige neerslag onvoldoende snel naar zee worden afgevoerd, waardoor de rivier buiten haar oevers treedt. Bij uitzonderlijk sterke regenval kunnen daardoor duizenden hectaren onder water komen te staan.

Eeuwenlang werden de IJzerbroeken door de landbouwers op extensieve, vrijwel natuurlijke wijze gebruikt. De hoge waterstanden beperkten het gebruik van de graslanden tot korte graasperiodes en doorgaans één hooibeurt per jaar. Dit traditionele beheer droeg bij aan het ontstaan en behoud van een bijzonder waardevol open landschap.

De uitgestrekte graslanden, sloten en overstroomde gebieden herbergen een grote rijkdom aan **watervogels** en bloemrijke vegetaties. Door hun uitgestrektheid, waterrijkdom en relatief gave ecologische toestand behoren de IJzerbroeken tot de belangrijkste vogelgebieden van België.

In de laagst gelegen en meest waterrijke zone bevindt zich het natuurreservaat **De Blankaart**, een van de ecologisch meest waardevolle gebieden binnen het IJzerbekken.

[HET NATUURRESERVAAT DE BLANKAART.](#)⁴⁶

In de 19de eeuw bouwde baron Gustave de Coninck de Merckem een kasteel aan de rand van de overstroombare IJzervallei. De erfgenamen waren sociaal ingesteld en hadden een hart voor de natuur. In 1959 bouwden ze het kasteel om tot een vormingscentrum en gaven ze de Blankaartvijver en het omliggende moeras in beheer aan Natuurpunt.

De Blankaart ligt in het hart van de overstroombare IJzervallei. Water is hier het sleutelwoord. Bij hevige regen kunnen de IJzer en andere 'vaarten' het vele water niet onmiddellijk afvoeren en lopen de omliggende hooi- en weilanden als natuurlijk 'wachtbekken' vol. Op die manier blijven de dorpen van wateroverlast gespaard.

Het waterpeil en de waterkwaliteit blijven ook vandaag nog van levensbelang voor het natuurgebied. De natte hooilanden en graasweiden zijn het hele jaar door een uitgelezen plek voor duizenden weide-, riet- en watervogels.

⁴⁶ De Blankaart wordt door de VZW Natuurpunt beheerd <https://www.natuurpunt.be/natuurgebied/de-blankaart>; de rest van de IJzerbroeken vallen onder de bevoegdheid van het agentschap Natuur en bos <https://www.natuurenbos.be/ijzervallei>

De naam Blankaart verwijst naar 'blank staan, onder water staan'. De Blankaartvijver is een restant van vroegere turfwinning en is dus door de mens uitgegraven. De Blankaart werd het eerst als waterplas afgebeeld op een kaart rond 1560.

Den Blankaert op een kaart van 1715 [Fricx]

Het hart van het natuurgebied is alleen over het water toegankelijk. Het beheer van de rietlanden gebeurt vaak met de werkboot, een traditionele houten platbodem, een 'schuytte' van inlandse eik, voor De Blankaart gemaakt door één van de laatste authentieke ambachtelijke botenbouwers in Noord-Frankrijk. Dergelijke platbodems werden destijds in de streek ingezet voor het transport van turf. De Blankaart kan ook verkend worden van op het water, met een fluisterboot.

De **IJzervallei** oefent een bijzondere aantrekkingskracht uit op vogels. Het gebied is van Europese betekenis als **doortrek- en overwinteringsgebied** voor talrijke vogelsoorten, waaronder smient, slobbeend, wintertaling, goudplevier, watersnip en kleine zwaan.

Ook als broedgebied heeft de IJzervallei een grote betekenis. Talrijke zeldzame en kwetsbare soorten komen er tot broeden, zoals bruine kiekendief, porseleinhoen, kwartelkoning, paapje, zomertaling en grutto. Een bijzondere recente ontwikkeling is de terugkeer van de **zearend**: in de IJzervallei broedt momenteel een **koppel**

zeearenden. De aanwezigheid van deze indrukwekkende roofvogels vormt een belangrijke aanwijzing voor de toenemende ecologische waarde en de rijkdom aan geschikte leefgebieden in de vallei.⁴⁷

Ook de **Blankaartvijver** is van groot belang voor broedvogels. Langs de oevers bevindt zich een belangrijke kolonie blauwe reigers. In 2013 sloten zich daar ook enkele koppels lepelaars bij aan. De uitgestrekte rietkragen bieden broedgelegenheid aan onder meer blauwborst en kleine karekiet. Ook de roerdomp wordt er regelmatig waargenomen en overwintert in het gebied.

De combinatie van uitgestrekte graslanden, moerassen, open water en rietvelden maakt de IJzervallei tot een van de belangrijkste vogelgebieden van Vlaanderen en tot een gebied met een uitgesproken internationale natuurwaarde.

Zeearenden op hun nest in De Blankaart natuurreservaat

Op en rond De Blankaart worden sinds enkele jaren ook koereigers waargenomen. Waar dat bij de eerste waarneming in 1987 nog groot nieuws was, broeden deze vogels nu sinds 2020 ook in het gebied.⁴⁸

⁴⁷ <https://www.natuurpunt.be/welkom-zeearend>,

<https://www.ediksmuide.be/nieuws/nieuws/diksmuide-nieuws-zeearenden-blankaart/>, <https://www.hetnieuwsvanwestvlaanderen.be/zeearenden-paul-en-betty-verwachten-weer-jonge-kuikens-in-de-blankaart-in-diksmuide/>

⁴⁸ Koen Devos en Wim Debruyne "Koereigers zetten hun opmars in IJzervallei verder" `Natuurpunt De Bron, 2022, nummer 116, p.35

Waarnemingen 5 januari 2022 ⁴⁹

1	2	2	▲ Pijlstaart - <i>Anas acuta</i>	IJzervallei - De Blankaart en omgeving (WV)	Anton Van Derbeken	📷
1	1	1	▲ Turkse Tortel - <i>Streptopelia decaocto</i>	IJzervallei - De Blankaart en omgeving (WV)	Annie De Cock	📷
1	1	1	▲ Fuut - <i>Podiceps cristatus</i>	IJzervallei - De Blankaart en omgeving (WV)	Anton Van Derbeken	📷
3	14	18	● Koereiger - <i>Bubulcus ibis</i>	Woumen - De Blankaart (WV)	Annie De Cock	📷
1	1	1	▲ Bruine Kiekendief - <i>Circus aeruginosus</i>	IJzervallei - De Blankaart en omgeving (WV)	Wes	📷

Koereiger door Zeynel Cebeci - Eigen werk, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=92385810>

In de natste delen van de IJzer- en Handzamevallei vind je moerassen met riet. Hier groeien bijzondere planten die houden van vochtige grond, zoals de grote en geknikte vossenstaart.

Op de drogere stukken staan kleurrijke bloemenweiden met pinksterbloemen, echte koekoeksbloemen, egelboterbloemen en weidekervel-torkruid. 's Nachts kun je er zeldzame vogels horen roepen, zoals het porseleinhoen en de kwartelkoning.

⁴⁹ <https://waarnemingen.be/fieldwork/observations/daylist/?date=2022-01-051>

In het water van de sloten en vijvers wemelt het van de vissen, kikkers en zeldzame waterplanten. De IJzervallei was bovendien een van de laatste plekken in Vlaanderen waar tot halverwege de jaren 80 nog otters leefden.

.

Natuurpunt koos er dan ook voor haar ambitieuze herstelplan voor de IJzer- en Handzamevallei in 1992 plan Otter te noemen. De redenering daarachter was: als alle voorstellen van het Plan Otter uitgevoerd worden, moet de situatie in de IJzervallei zo goed zijn dat er zich opnieuw otters kunnen vestigen en voortplanten. Met andere woorden: als de otter terugkeert, gaat het goed met de IJzervallei.

En 30 jaar later

IJzervallei - IJzer Knokkebrug tot Spoorwegbrug Diksmuide West-Vlaanderen

Details Waarnemingen Foto's Geluiden Soorten gezien Ranglijst waarnemers

2018-01-07 - 2022-01-09 Europese Otter Alle zeldzaamheden Zoek

Filter Wis filters Als kaart ☐ Toon geavanceerd

Datum	Soort	Aantal	Locatie	Waarnemer
geen resultaten				

Maar, de toestand in het Blankaartbekken is intussen volgens de conservator fundamenteel gekeerd en de omstandigheden in die mate verbeterd dat er terug otters in het gebied kunnen leven. Maar dat ze er van- zelf gaan komen is wellicht niet evident. Maar gezien onder meer de positieve ervaring met de herintroductie van de otter in Nederland, meent Natuurpunt dat het tijd is om ook hier de otter terug te brengen. Het gebied is er klaar voor en de tijd rijp voor de kers op het Plan Otter: de otter terug in De Blankaart.

DE VLAAMSE BANKEN

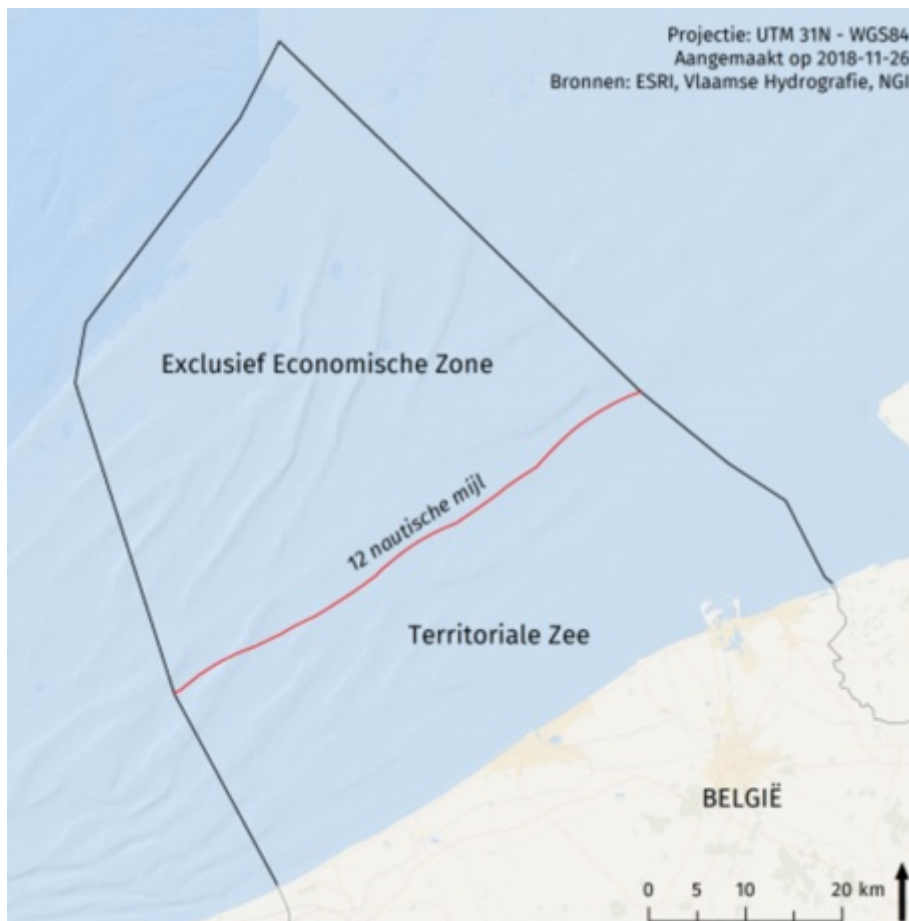
HET BELGISCHE DEEL VAN DE NOORDZEE. [BNZ]

Het Belgische deel van de Noordzee is 3.454 km² groot — ongeveer de oppervlakte van de provincie West-Vlaanderen (3.144 km²). Het water is er relatief ondiep, met een diepte tussen 0 en 40 meter.

Ter vergelijking:

Scandinavische Noordzee: tot 700 meter diep

Japanse wateren: tot wel 10.000 meter diep

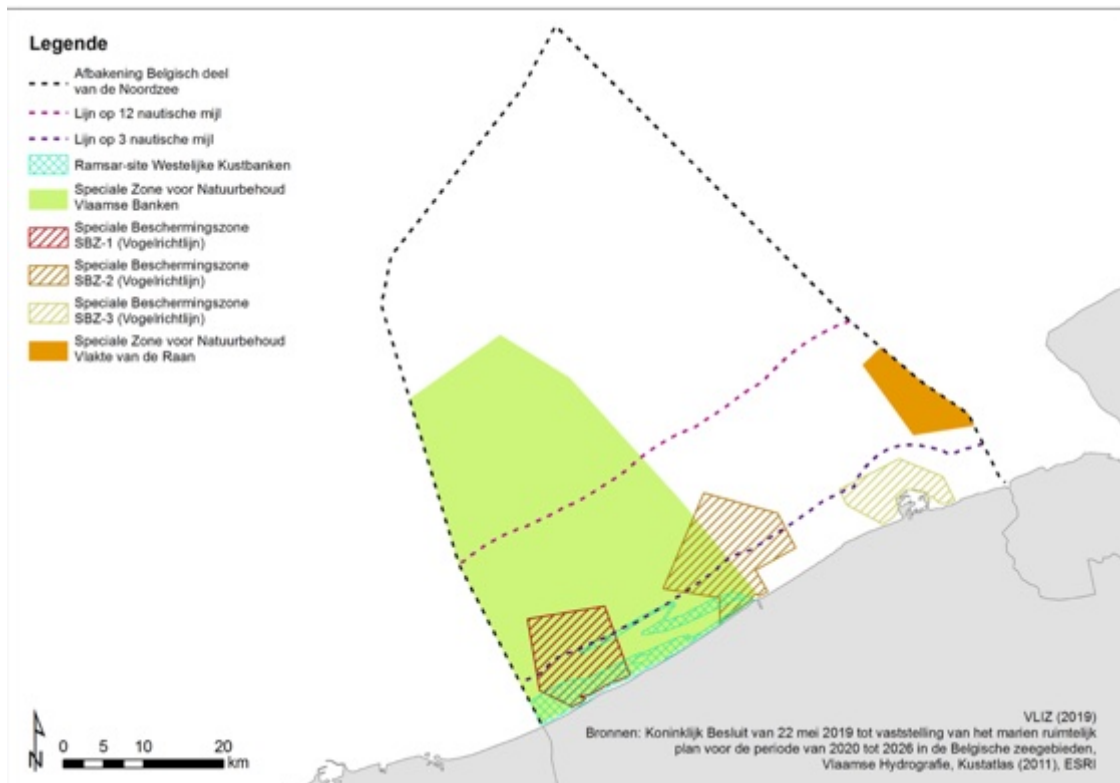

Met toepassing van het VN-Zeerechtverdrag 1982 wordt het BNZ opgedeeld in de territoriale wateren (tot 12 zeemijl zeewaarts t.o.v. de basislijn⁵⁰) en de Exclusief Economische Zone (EEZ, vanaf 12 [zeemijlen](#) verder zeewaarts) Het

⁵⁰ Is de lijn tussen de zee en de kust bij laag water.

scheepvaartverkeer is in deze laatste zone vrij , zoals in de internationale wateren, maar de kuststaat heeft het recht op de bodemrijkdom.

NATUURBESCHERMING VAN HET BNZ

Vandaag is 37% van het Belgische deel van de Noordzee beschermd door natuurbeschermingswetgeving.

Een belangrijk voorbeeld hiervan zijn de **Vlaamse Banken**:

Aanduiding: Sinds 1984 erkend als Unesco-Ramsargebied vanwege de grote waarde voor vogels.

Locatie: Omvat de ondiepe zandbanken ten westen van Oostende tot De Panne, strekkend tot drie zeemijl uit de kust.

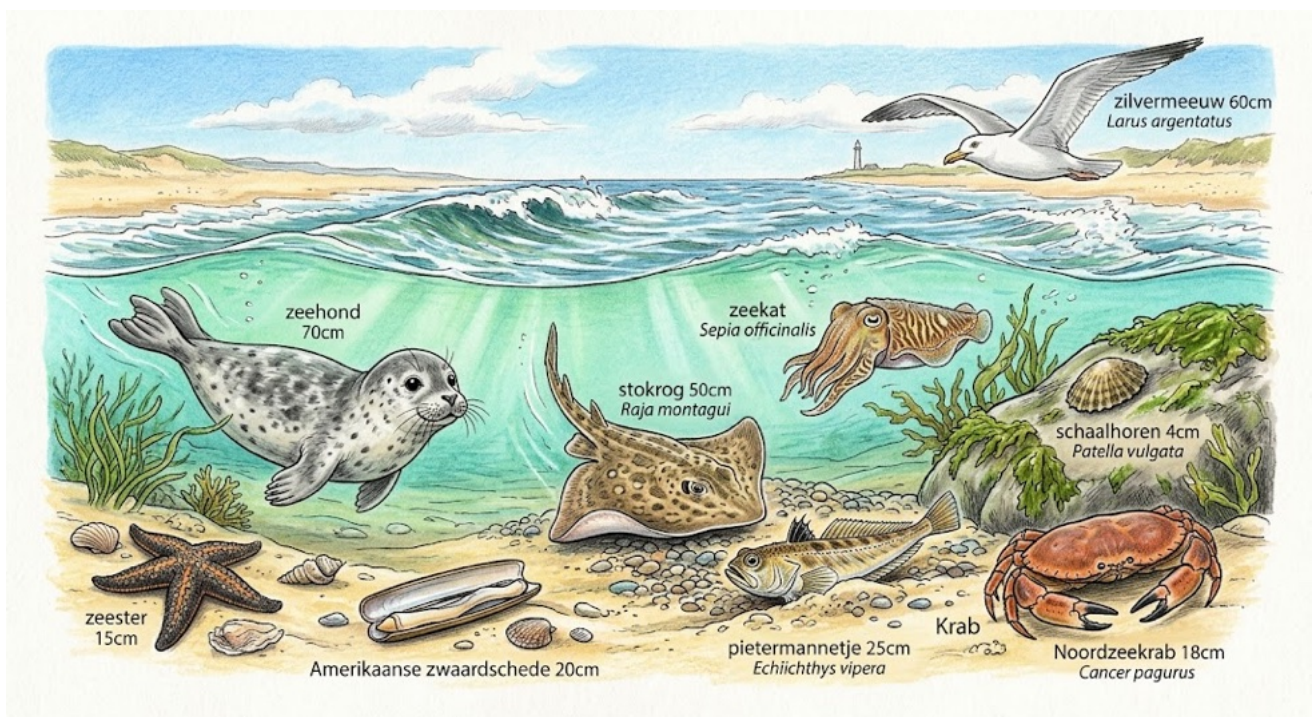
Doel: De bescherming richt zich vooral op het in stand houden van populaties zee-eenden en futen.

Ook de Europese habitatrichtlijn is van toepassing. Zij heeft onder meer tot doel de ondiepe zandbanken en riffen te beschermen alsook de bruinvis, de grijze en de gewone zeehond. Het KB van 16 oktober 2012 duidt de Vlaamse banken aan als habitatrichtlijngebied .

Drie 'Vogelrichtlijngebieden', ingesteld sinds 2005 en gespreid over de oostelijke, centrale en westelijke kust, beslaan ongeveer een vierde van het totale beschermde areaal. Ze mikken op een doelgerichte bescherming van vogelsoorten als fuut, dwergstern en visdief.

De 3 vogelrichtlijnen en het habitatrichtlijngebied maken deel uit van het **Europese Natura 2000 Netwerk**

Waarom is dit deel van de Belgische Noordzee nu zo interessant ?

Volgens mariene bioloog Jan Seys van het Vlaams Instituut voor de Zee [VLIZ] is **ons deel van de Noordzee uniek**. Dat heeft het aan zijn ligging te danken, in de zuidelijke tip van de Noordzee en in een trechter die via de nauwe doorgang van de Straat van Dover leidt naar het Kanaal. Water uit het Kanaal (Atlantisch, zout) mengt er zich met door grote continentale rivieren (Schelde, Rijn, Maas) aangereikt en gezoet water. En dat gebeurt in een gebied dat uitzonderlijk rijk is aan reliëf. Daar zorgen de 'Vlaamse banken' voor.

Het Belgische deel van de Noordzee is nergens dieper dan 45 meter. In deze ondiepe zee liggen wel dertig zandbanken, waarvan sommige tientallen kilometer lang zijn en tot 30 meter uittorenen boven de zeebodem. Ze lopen min of meer evenwijdig aan de kustlijn en zijn door storm en getijstrooming geboetseerd uit het aanwezige zand. De zandbanken die voor onze kust liggen, vind je bijna nergens anders ter wereld in die vorm.

Het Belgische deel van de Noordzee is met meer dan **2.100 soorten** een immense bron van biodiversiteit (www.marinespecies.org/berms).

Op en in de **zeebodem** vinden we de meeste soorten, gaande van erg kleine diertjes: roeipootkreeftjes, rondwormen; tot grotere soorten zoals garnalen, schelpen, krabben, zeesterren en heel wat vissoorten zoals tong, pladijs, wijting, hondshaai en rog.

In de waterkolom [de waterdiepte tussen de bodem en het wateroppervlak,] plankton, algen, kwallen; vissen zoals sprot, haring en makreel ; en zeezoogdieren zoals de bruinvis en de gewone en grijze zeehond.

In de lucht en ook zwemmend of duikend een 60-tal kustvogels: meeuwen, futen, sterns, visdiefjes, strandplevieren...

Ons stukje Noordzee is een uniek en een belangrijk onderdeel van ons natuurlijk erfgoed dat niet altijd terecht naar waarde wordt geschat.

Veel van de dieren en planten die in de Noordzee leven, laten duidelijke sporen achter op het strand. Wanneer de vloed terugtrekt, blijft er in de aangespoelde vloedlijn een fascinerende verzameling achter van wat zich onder het wateroppervlak afspeelt.

OORLOGSMONUMENTEN 14-18 UIT DE WESTHOEK EEN HEEL LANGE WEG OM TOT EEN BESLISSING TE KOMEN.

In 2014 werd door de Vlaamse regering, de Franstalige Gemeenschapsregering en de Franse Republiek een dossier bij Unesco ingediend ter erkenning van een aantal militaire begraafplaatsen en sites van het westelijke front tijdens de Eerste Wereldoorlog als Werelderfgoed.⁵¹ De waarde van het erfgoed van de Grote Oorlog is dan ook niet exclusief voor Vlaanderen, maar universeel. Voor Vlaanderen werden 18 sites geselecteerd gespreid over de Westhoek.

De 18 Vlaamse sites van de preselectie voor een nominatie als werelderfgoed:

Nieuwpoort

1. Monument voor de vermisten Nieuport Memorial

Diksmuide

2. Duitse militaire begraafplaats Vladslo
3. Crypte van de IJzertoren

Alveringem

4. Belgische militaire begraafplaats Oeren

Houthulst

5. Belgische militaire begraafplaats Houthulst

Langemark-Poelkapelle

6. Duitse militair begraafplaats Langemark
7. Canadees monument The Brooding Soldier

Zonnebeke

8. Gemenebest militaire begraafplaats Tyne Cot cemetery
9. Cluster van Gemenebest militaire begraafplaats Doelbos

Ieper

10. Gemenebest militaire begraafplaats Essex Farm cemetery
11. Cluster van Gemenebest militaire begraafplaatsen Pilkem
12. Monument voor de vermisten Menin Gate
13. Gemenebest militaire begraafplaats Bedford House cemetery
14. Cluster van Gemenebest militaire begraafplaatsen Palingbeek

Heuvelland

15. Cluster van militaire begraafplaatsen Kemmelberg
16. Cluster van Gemenebest militaire begraafplaatsen Spanbroekmolen

Mesen

17. Iers monument Island of Ireland Peace Tower

Poperinge

18. Gemenebest militaire begraafplaats Lijssenthoek mil. Cemetery

⁵¹ Unesco Info 2014, nr.92 p.8

In 2017 werd de aanvraag uitgebreid tot 27 sites.

Deze beschermde locaties vormen een representatief voorbeeld van het volledige WOI-erfgoed. Omdat het om reeds beschermde sites gaat, blijft de impact op de omgeving minimaal.

Een opname op de UNESCO Werelderfgoedlijst brengt namelijk geen extra juridische regels of beperkingen met zich mee; het is een zuivere internationale erkenning en een kwaliteitslabel.

Van de 27 bevinden er zich 4 sites in ons werkgebied van “Bachten de Kupe” : de crypte van de IJzertoren , Nieuwpoort monument voor de vermisten: Nieuport Memorial, Diksmuide, de Duitse militaire begraafplaats van Vladslo, en het Belgisch militair kerkhof in Oeren.

NIEUPOORT MEMORIAL ⁵²

Nieuport memorial Door Marc Ryckaert - Eigen werk, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=72682168>

⁵² inventaris onroerend goed.be

Het gedenkteken werd ontworpen door architect W.B. Binnie en beeldhouwer C.S. Jagger. De onthulling vond plaats op 23 juni 1928 in aanwezigheid van generaal Mac Donogh en eerste minister Henri Jaspar. Het initiatief kwam van de *Commonwealth War Graves Commission* (C.W.G.C.), de organisatie die verantwoordelijk is voor het onderhoud van de Britse militaire begraafplaatsen.

Slachtoffers en geschiedenis

Eerbetoon: Het monument herdenkt 548 Britse soldaten.

Oktober 1914: Een deel van hen (behorend tot de *Royal Naval Division*) sneuvelde tijdens de poging om Antwerpen te verdedigen.

Juni – november 1917: De meeste soldaten kwamen in deze periode om. In juni 1917 losten de Commonwealth-troepen de Fransen af in de kustsector van de zeereep tot Sint-Joris. Vooral tijdens het Duitse offensief *Strandfest* in juli 1917 leed de eenheid zware verliezen. In november 1917 namen de Franse troepen de sector weer over.

Bescherming

Op 17 december 1999 werd het gedenkteken per Ministerieel Besluit beschermd als monument. Samen met de Ganzepoot en de omringende oorlogsmonumenten kreeg het deze status vanwege de grote historische, esthetische en socio-culturele waarde.

[DUITSE BEGRAAFPLAATS IN VLADSLO](#)

De huidige begraafplaats “Deutscher Soldatenfriedhof Vladslo” werd ontworpen door architect Robert Tischler.

De begraafplaats heeft een rechthoekig grondplan, aan de vier zijden omgeven door een hoge dichte beukenhaag. Het toegangsgebouw is opgetrokken in rode baksteen, met een zware beige marmeren deuromlijsting en een smeedijzeren hek. Op de begraafplaats, die opgebouwd is uit tien symmetrisch aangelegde perken, liggen 25.644 gesneuvelde Duitse soldaten onder vierkante, platliggende granieten tegels, met (maximum 20) namen van militairen erin gegrift. Her en der tussen de graven staan lage, zware basalten kruisjes, steeds per twee gerangschikt. Op de begraafplaats zijn eiken geplant als symbool van de kracht van de Duitse jeugd. Achteraan op de begraafplaats staat de beeldengroep "Treurend Ouderpaar" van Käthe Kollwitz.⁵³ Op één van de grafstenen vóór de beeldengroep ligt haar jongste zoon Peter begraven.

⁵³ 'André Gysel, Peter Kollwitz sneuvelde tweemaal, De Groote oorlog 1914, 18 essays nr 33.

Kathe Kollwitz het treurend ouderpaar Duits kerkhof Vladslo Door Wernercv - Eigen werk, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=56449811>

Hoewel ze kort na de dood van haar zoon Peter aan het Treurend Ouderpaar begon, was het pas 18 jaar later voltooid. Zij liet de beelden in 1932 plaatsen op de landelijke begraafplaats van Esen Roggeveld, waar Peter begraven werd. Uit 2 harde granietblokken, werden 2 door eeuwige smart en afschuw getekende ouders gebeiteld, waarvan een zoon nooit is teruggekeerd.

Peter de jongste zoon van Käthe had bij het uitbreken van de oorlog vrijwillig dienst genomen. Hij sneuvelde al op 24 oktober 1914 en werd door zijn kameraden ter plaatse begraven.

Zijn ouders vernamen het nieuws pas een maand later en al onmiddellijk vatte Käthe het plan op om een herdenkingsmonument voor haar zoon te maken. Het kostte haar echter vele jaren vooraleer ze uiteindelijk "Die Eltern" ontworpen had. Ze wou via haar kunstwerk niet alleen haar eigen verdriet uitdrukken, maar ook dat van alle ouders, wiens zonen omgekomen waren. Twee Berlijnse beeldhouwers voerden het ontwerp uit: August Rhades (de vaderfiguur) en Fritz Diederich (de moederfiguur). In juli 1932 werden de beelden geplaatst op de Duitse begraafplaats op het Roggeveld bij Esen, waar Peter Kollwitz oorspronkelijk begraven lag en in 1956 werd die begraafplaats geruimd, en verhuisde de beeldengroep samen met de stoffelijke resten mee naar Vladslo. De beelden werden achteraan op de begraafplaats gezet vlak voor het graf van Peter Kollwitz.

In het beeldenpaar heeft Käthe Kollwitz een gebeiteld portret gemaakt van zichzelf en haar man Karl. De beelden staan duidelijk gescheiden; ze beleven elk op een eigen wijze hun verdriet. Er is geen spoor van trots op de gevallen held of dank voor

het gebrachte offer. In hun rouw en gemis lijken de ouders zich vooral te verwijten dat ze hun kind naar de oorlog hebben laten gaan.

De vader en moeder kijken niet alleen naar hun zoon, die vlak voor hen begraven ligt, maar tegelijk naar alle andere slachtoffers van de oorlog. Ze zijn een universeel symbool geworden van diepe droefheid en een stille aanklacht tegen de wreedheid van de oorlog

Over de Duitse begraafplaats van Vladslo schreef Willem Vermandere een erg aangrijpend lied „Vladslo”, dat in 1995 verscheen op het album Mijn Vlaanderland.

⁵⁴

En nog meer verdriet

Een kleinzoon van Käthe, zoon van haar oudste zoon Hans, werd ook Peter genoemd naar zijn omgekomen oom. Bijzonder moeilijk moet het geweest zijn voor Käthe toen dit kleinkind op 22 september 1942 zelf ook sneuvelde in Rusland. Käthe stierf op 22 april 1945. Ze was zevenenzeventig.

In 2014 werd een replica gemaakt van het Treurende Ouderpaar in Vladslo, die na een “vredestocht” doorheen Europa geplaatst werd op de Duits-Russische soldatenbegraafplaats van Rschew, een stad aan de Wolga, waar de kleinzoon van Käthe Kollwitz ligt.⁵⁵

⁵⁴ https://youtu.be/eovFI_TtCgc

⁵⁵ Verbindung mit der Sowjetischen Kriegsgräberstätte
https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Kriegsgräberstätte_Rschew

En tenslotte nog een pakkend beeld.

Op 22 oktober 1937, de sterfdag van haar zoon Peter, schrijft Käthe Kollwitz in haar dagboek dat zij aan een soort Piëta in brons is begonnen. Dit werk zal in 1939 voltooid zijn en staat thans in het Käthe Kollwitzmuseum in Keulen.⁵⁶

Na de Duitse eenwording in 1991 werd Die Neue Wache, een bouwwerk in de Duitse hoofdstad Berlijn, opnieuw ingericht. Het gebouw is nu de centrale gedenkplaats van de Bondsrepubliek Duitsland voor de slachtoffers van oorlog en tirannie. Op initiatief van bondskanselier Helmut Kohl werd er een vergrote kopie [viermaal het origineel] van het beeld geplaatst,.

Moeder met haar dode zoon, ook wel bekend als Piëta, dat Kollwitz maakte naar aanleiding van het sneuvelen van haar zoon Peter tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Neue Wache By Dosseman - Own work, CC BY-SA 4.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=115018486>

⁵⁶ <https://www.kollwitz.de>

DE CRYPTEN VAN DE IJZERTOREN⁵⁷

Na de inhuldiging van de eerste IJzertoren in 1930 besliste het IJzerbedevaart comité om in de toren een crypte als mausoleum in te richten.

Een aantal belangrijke gesneuvelde Vlamingen werden overgebracht naar de IJzertoren, om daar opnieuw begraven te worden. De zogenaamde “IJzer symbolen” waren: Renaat de Rudder, Firmin Deprez, Juul de Winde, Joe English, Frans Kusters, Frans van der Linden, Edward en Frans van Raemdonck (wiens stoffelijke resten samen begraven zijn met die van de Waal Fiévez), Lode de Boninge en Bert Willems.

Crypte IJzertoren Door LimoWreck - Eigen werk, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3951817>

Pas tijdens de 13de IJzerbedevaart in 1932 konden de eerste IJzer symbolen in de crypte begraven worden. Juul de Winde werd er als laatste, pas in 1937,

⁵⁷ <http://www.wo1.be/nl/db-items/crypte-van-de-eerste-ijzertoren>

herbegraven. Lode de Boninghe werd niet overgebracht maar bleef in Wevelgem begraven.

Aan het einde van de twintigste eeuw onderging de Crypte een grondige restauratie. Tijdens de werkzaamheden werden de kisten van de 'IJzersymbolen' tijdelijk ondergebracht in de kapel van de nieuwe IJzertoren.

De restauratie was ingrijpend, maar herstelde de Crypte met groot respect voor de geschiedenis en traditie:

Zichtbaar verleden: De restanten van de oorspronkelijke, verwoeste Toren bleven volledig zichtbaar.

Historische elementen: De steen van Merkem, de klok Nele, de eerste steen van de eerste Toren, de naamstenen én de oorspronkelijke ingangsdeuren werden nauwkeurig in het nieuwe ontwerp verwerkt.

Landschappelijke integratie: Het met gras bedekte complex vormt één harmonieus geheel met het omringende domein.

Natuurlijke wandelroute: Bezoekers wandelen via de Pax-poort door de Crypte en lopen zo automatisch door naar het wandelpad dat leidt naar de nieuwe IJzertoren.

HET BELGISCH MILITAIR KERKHOF VAN OEREN

Op de Belgische militaire begraafplaats van Oeren liggen 642 Belgische doden begraven. De begraafplaats werd tijdens de oorlog aangelegd rond de Sint-Apolloniakerk.

Belgisch militair Kerkhof Oeren Door I, LimoWreck, CC BY 2.5,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2300962>

Deze militaire begraafplaats wordt ook gekenmerkt door de aanwezigheid van een aantal heldenhuldezerken, die verwijzen naar enkele episodes in de ontstaansgeschiedenis van de Vlaamse Beweging. De begraafplaats telt nu nog slechts vijf heldenhuldezerken met Keltisch kruis, een meeuw of Blauwvoet en de letters AVV-VVK, ontworpen door de frontsoldaat, schilder en tekenaar Joe English.

VERVOLG VAN DE AANVRAAG TOT INSCHRIJVING OP DE UNESCO WERELDERFGOEDLIJST.

Het dossier werd overgemaakt aan ICOMOS (de Internationale Raad voor Monumenten en Sites), de internationale ngo die advies uitbrengt aan het Werelderfgoedcomité van UNESCO.

Na grondige studie legde ICOMOS een verslag voor op de Werelderfgoedconferentie in Manama (Bahrein), die plaatsvond van 24 juni tot 4 juli 2018. Dit advies was negatief: volgens het panel bezitten de sites geen "uitzonderlijke universele waarde".

Daarnaast staat UNESCO terughoudend tegenover het erkennen van monumenten die gekoppeld worden aan oorlog, geweld en overwinning. Volgens toenmalig minister-president Geert Bourgeois ging het in dit dossier juist om het tegenovergestelde: een krachtige boodschap van vrede en verzoening.⁵⁸

Het advies van de commissie werd niet volledig overgenomen. Er werd besloten om de beslissing uit te stellen en experts te raadplegen voor een herevaluatie in 2021.⁵⁹

Vorbereiding en verloop (2019–2021)

Documenten ter voorbereiding: Richting de conferentie van 2021 werden drie belangrijke documenten opgesteld: het verslag van een expertbijeenkomst in Parijs (december 2019), een onafhankelijke studie van Dr. Cameron en Dr. Beazley, en een bijgewerkt ICOMOS-advies.⁶⁰

44e zitting (juli 2021): De bijeenkomst vond online plaats vanuit Fuzhou (China). Omdat de experts, de betrokken landen en ICOMOS geen overeenstemming bereikten, richtte het comité een werkgroep op. Deze kreeg de opdracht een integraal rapport met voorstel voor te bereiden.

⁵⁸ Commissie Vlaams Parlement voor buitenlands beleid, Europese aangelegenheden, internationale samenwerking toerisme en onroerend erfgoed van dinsdag 29 mei 2018 – vraag om uitleg 1975 [2017-2018] over het advies over de erkenning van de WOI-sites als werelderfgoed van Tine Soens [spa] aan Minister-President Bourgeois

⁵⁹ Beslissing WHC/18/42.Com/8B.24 <https://whc.unesco.org/en/decisions/7137/>

⁶⁰ [HTTPS://WHC.UNESCO.ORG/EN/EVENTS/1551/](https://whc.unesco.org/en/events/1551/)

Vervolg

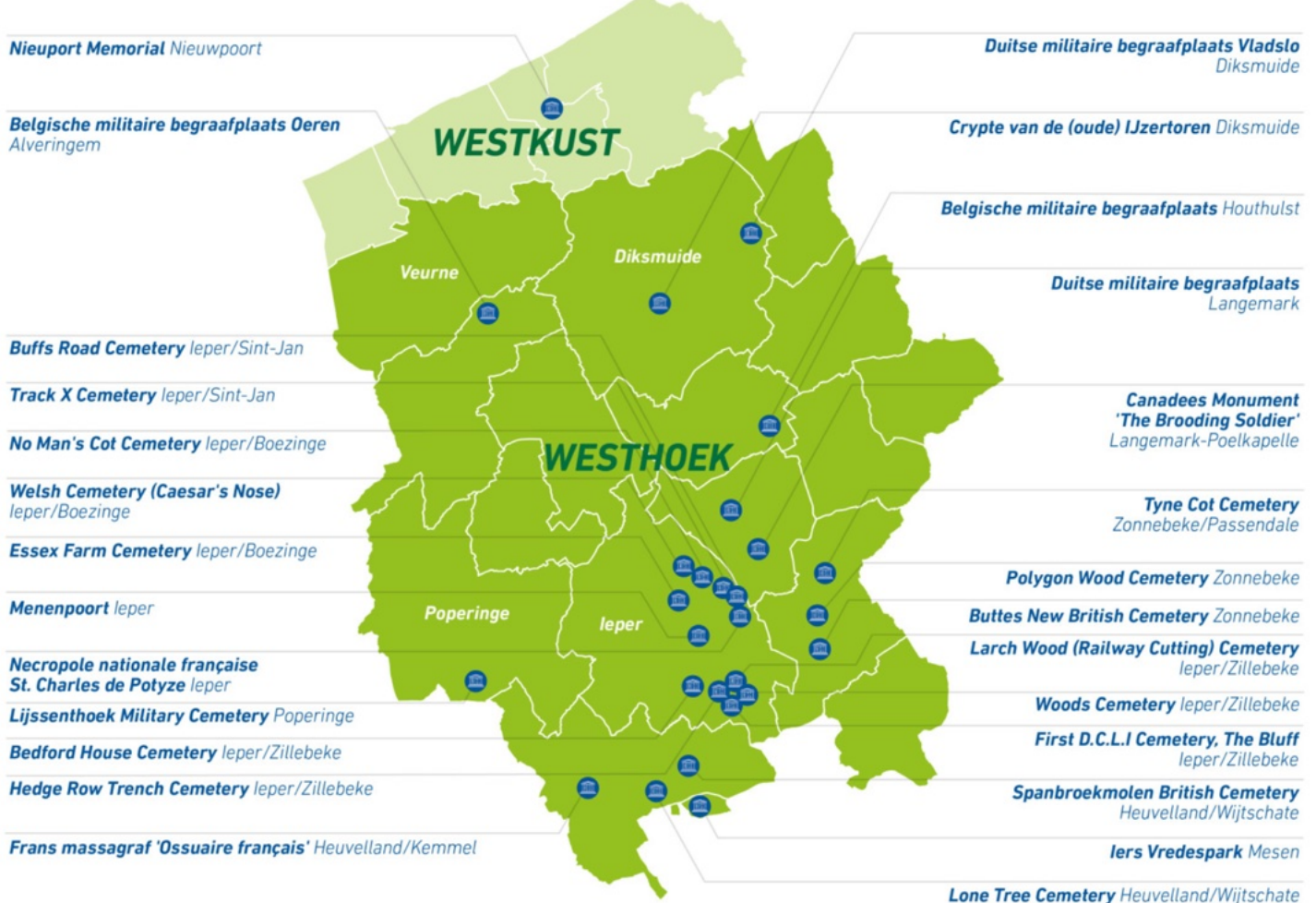
Het eindrapport zou aanvankelijk worden gepresenteerd op de 45e sessie in Kazan (Rusland) in juni 2022, maar deze vergadering werd om bekende geopolitieke redenen uitgesteld.⁶¹

Ondertussen heeft de aangestelde werkgroep van Unesco op 24 januari 2023 te Parijs beslist het moratorium te lichten⁶² en niets stond dus een erkenning nog in de weg.

⁶¹ <https://whc.unesco.org/en/sessions/45COM>

⁶² Beslissing 18 EXT com 4.

ALGEMENE BIBLIOGRAFIE

Erfgoed

<https://unesco.be>

<https://www.unesco-vlaanderen.be>

<https://immaterieelerfgoed.be/nl>

Begijnhoven

Marchal Paul De Begijnen een Europees verhaal – 800 jaar begijnen in Europa, eigen uitgifte, Hasselt, oktober 2020

Benoît Beyer de Ryke De Middeleeuwen en hun religieuze dissidenten: katharen en begijnen, 11de - 14de eeuw <https://als-catars.aquariusera.nl/index.php/de-middeleeuwen-en-hun-religieuze-dissidenten>

Janna Bijzen. Het begijnhof en de begijn: partners of profiteurs?
Onderzoek naar het bezit van enkele begijnen van het Groot Begijnhof in 's- Hertogenbosch en hun motivatie om voor het begijnhof te kiezen in de 15 e en de 16 e eeuw. Paper Januari 2012 Universiteitsbib Utrecht [pdf beschikbaar op internet]

Deane Jennifer Beguines reconsiderd historiographical problems and new directions
University of Minnesota , Morria Monastic matrix, augustus 2008

De Moor Tine

- “Single, Safe, and Sorry?: Explaining the Early Modern Beguine Movement in the Low Countries” *Journal of Family History* 2014 39: 3 - online
[https://www.researchgate.net/publication/274500906_Single_Safe_and_Sorry_Explaining_t
he_Early_Modern_Beguine_Movement_in_the_Low_Countries](https://www.researchgate.net/publication/274500906_Single_Safe_and_Sorry_Explaining_the_Early_Modern_Beguine_Movement_in_the_Low_Countries)
- ‘Een stad voor vrouwen *Begijnen en begijnhoven in vroegmodern Europa* “Begijnhofkrant 55 (2017) 13 – 15

De Roey Nena Flemish Beguinages as World Heritage: the search for a common management .
Thesis to obtain the degree of Master of Conservation of Monuments and Sites Leuven, January 2013

Florizone Jef, De begijnenbeweging ontstaan en evolutie “
<http://www.vriendenbegijnhof.be/wp-content/uploads/2019/03/De-begijnenbeweging-ontstaan-en-evolutie.pdf>

Huijberts José, De Begijnen en hun veroordeling op het concilie van Vienne in 1312
Eindschrijftie theologie levensbeschouwing Amsterdam 2009
Laporte Dirk en Frans Horsten “Begijnhoven in Vlaanderen, OKV, 2001 nr 4 themanummer

Robert Stouthuysen 'Godgewijde maagden of godgewaagde meiden 800 jaar
begijnbeweging en Vlaanderen en daarbuiten' Begijnhofkrant 43 [2014] 2-5

Van Aerschot Van Haevenbeek Suzanne – Béguinages Flamands un passé bien présent –
proposition d'inscription sur la liste du patrimoine mondial – Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap 3 juni 1997 met advies icosomos [WHC Nomination documentation nr 855
<https://whc.unesco.org/fr/list/855/documents/>

Belforten

Heirman Michiel, Vlaamse belforten Werelderfgoed, Davidsfonds, 2003
Luc Danhieux, "opkomst en bloei van de belforten, hun betekenis" West-Vlaanderen
Jaargang 11
<https://belforten.com>
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Biercultuur

Aerts, Erik "Het brouwproces in Brabant en Vlaanderen tijdens de late middeleeuwen en de
nieuwe tijd" Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en
Geschiedenis, jaarboek 2008, p.75

Fritschy, Yannick "geschiedenis van het gerstenat" New Scientist, juni 2015, p.38

Scherpereel, Karel, "Drinkgerei en brouwovens uit de Middeleeuwen en vroegmoderne tijd
in de lage landen" praktijkoefening Archeologie, U Gent, 2012
Van Uytven, R., "Het bierverbruik en de sociaaleconomische toestand in het Brugse Vrije in
de 16e eeuw" Handelingen genootschap geschiedenis 1994, maart.

Verberg, Susan "The rise and the fall of Gruit", Brewery history, 2018 academia.eu
Verdonk, Eric Bierland België, Lannoo, 2020

Internet

<https://www.biernet.nl/blog/de-geschiedenis-van-het-belgisch-bier>

<http://www.bierwoordenboek.nl>

<https://www.biernet.nl/nieuws/de-bierwijzer-van-het-kennisinstituut-bier>

Garnaalvisserij te paard

Beun, Jacques "Strandvisserij langs de westkust", Biekorf nr 64, p.54

Bultinck, Marino, "Unesco erkent garnaalvisserij te paard" Unesco Info nr. 90, p8

Demey, Anthony; Lamszweert, Willem, Wolny, Maja; "Erfgoed rond en op het water -
strandvisserij" Themanummer OKV 2011-6 p.2 Strandvisserij.

De Smet, Jos, "De garnaalvangst op onze kust in de 18 e eeuw", Biekorf 1956, p.17

Rappé, Karen, 'Strandvisserij in de kijker' De Grote rede [Vliz] 2017, nr.18, p.17

Vervaele Katrien, en Fockeday Nancy” en Bisschop Chantal “pel grijze garnalen en proef de verhalen”

Centrum agrarische geschiedenis [CAG] <https://cagnet.be/page/home>

Abstractenboek Vissen in het verleden’ – Een multidisciplinaire kijk over de geschiedenis van de Belgische zeevisserij – studiedag 29 november 2013 te Oostende

- Geersens, Dorine, “Stienestekers: garnaalkruien door vrouwen, Sessie 2, p.59
- Steevens Ineke ‘Garnaalvisserij te paard van Oostduinkerke tot Azerbeidzjan sessie 3, p.123,
- Torreele Els “ Garnaalvisserij vroeger en nu, biologie, visserijtechnieken en vissersboot Sessie 3 p.79
- Steevens Ineke Garnaalvisserij te paard van Oostduinkerke tot Azerbeidzjan,p.123

Internet

<https://paardevissters.be>

facebook paardenvissers oostduinkerke

<https://ich.unesco.org/en/RL/shrimp-fishing-on-horseback-in-oostduinkerke-00673>

Beiaardkunst

Bourgois Paul “Veurne als beiaardstad ”Tijdschrift West-Vlaanderen nr 11 [1962] p.16

Debevere Els “Geschiedenis van de beiaard van Nieuwpoort’ op de site van de Vlaamse Beiaard Vereniging <https://www.beiaard.org>

Dill Andreas & Rombouts Luc, Zingende Torens, Davidsfonds, 2017, Lehr,A.,

Rombouts, Luc, “Nieuwe kansen voor de kennis van klokken en beiaarden”, Meta magazine 2013 [5] p 19-23

M. Sergeys De lage landen: Bakermat van de klokken- en beiaardgietskunst Vlaanderen 1977, p.224

Van der Weel Heleen, “De ontwikkeling van het toreninstrument”, Nederlandse klokkenspel – vereniging, NKV, p.1

Zie ook

<http://beiaard.org/site/torens>

<http://beffrois.blogg.org>

De IJzerbroeken

Vogelrichtlijngebeid in de kijker : De IJzervallei Koen Devos in Natuur.oriolus 1985,[1] p 1-20

Voor een goed begrip van de terminologie en impact van diverse verschillende wettelijke instrumenten mbt bescherming en beheer van natuurgebieden zie Verleye, T., Pirlet, H., Lescrauwaet, A.K., Maes, F., Mees, J., Herman, R. (Eds.)2014. Vademecum: Mariene beleidsinstrumenten en wetgeving voor het Belgisch deel van de Noordzee. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ), Oostende, Belgium, 120 pp.
ISBN: 978-90-820731-8-8

www.compendiumkustenzee.be
<https://natura2000.vlaanderen.be/gebied/ijzervallei>

De Vlaamse banken

Hansen Krien [Natuurpunt] en Sarah Vanden Eede [WWF-België] “ Natuurbescherming in het Belgische deel van de Noordzee” De Grote Rede 2017 , 46

Verhalle Jesse “Er beweegt wat op zee - het maritiem ruimtelijk plan 2020-2026
De grote rede 2020, 51

Er leeft wat in zee ... Hoe de rijke biodiversiteit van onze Noordzee beschermen en herstellen? Brochure van de Federale Overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Juli 2017

<http://www.belspo.be/belspo/northsea/publ/OSPAR2007.pdf>

<https://www.ramsar.org/wetland/belgium>

Colofon

Versie 2026

Uitgave van de Gidsenkring Westhoek

Veurnekeiweg, 9 8670 Koksijde.

Auteur

Luc De Dobbeleer

Copyright 2022

De uitgave mag enkel verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden mits bronvermelding.